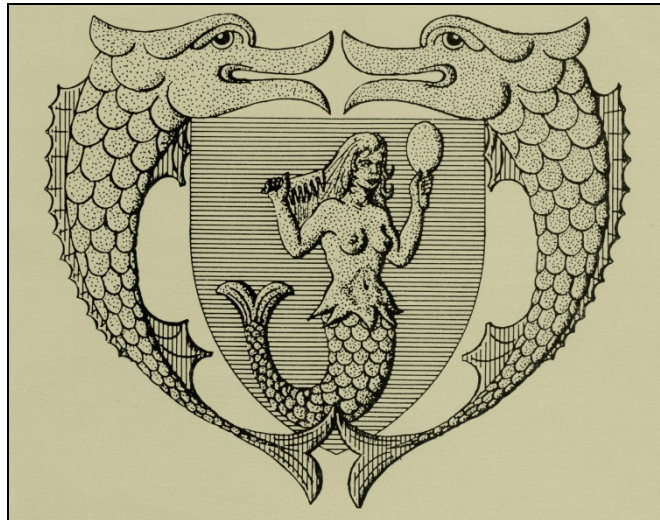

GENEALOGIE
VAN MEIRHAEGHE

1200 - 2014

door

Herman Meirhaeghe

Jan Meirhaeghe

**Wie niets anders
te zijnen gunste
kan aanvoeren
dan zijn voorouders
is als een aardappel ;
bij deze bevindt zich
het meest waardevolle deel
ook onder de grond.**

- Jonathan Swift -

In dankbare herinnering aan mijn vader
Jan Meirhaeghe
(1919 - 2003)

Alles uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie of op welke wijze dan ook, mits bronvermelding en toestemming van de auteur.

Herman Meirhaeghe
Arthur Latourstraat 31 - 9050 Gent - België
tel. : 09.231.38.49 - e-mail : herman.meirhaeghe@telenet.be

WOORD VOORAF

Met de publicatie van de Genealogie Van Meirhaeghe gaat een lang gekoesterde droom uiteindelijk in vervulling. Van kindsbeen af was ik geïnteresseerd in geschiedenis en droomde ik ervan archeoloog te worden. In mijn Oostrozebeekse lagere schooltijd maakte ik al een soort familieboek waarin ik de namen noteerde van mijn vele "Kanegemse" neven en nichten, nonkels en tantes, van mijn grootouders en mijn overgrootouders, en ik verluchtte de schematische voorstelling met rouwzantjes die ik uit de missaal van vader ontvreemde. Ik vond het al een half wonder dat ik via mondelinge overlevering de naam kende van mijn overgrootvader, Desiré Meirhaeghe, die in 1908 te Kanegem overleden was. Hoe bescheiden deze aanzet ook was, hier vond mijn nieuwsgierigheid naar mijn familiale voorgeschiedenis haar eerste vorm. Dit was een kinderlijk antwoord op de vraag "waar ik vandaan kwam?". Ik kwam van Kanegem en ik wist nog niet veel...

Sint-Jozefscollege te Tielt. Ik herinner me nog precies hoe een klasmakker uit de toenmalige 5de - nu 2de - Latijns-Griekse, van de leraar geschiedenis een groot blad papier mocht openvouwen waarop zijn stamboom, die terugging tot in de 18de eeuw, was uitgetekend. De jaren 1700 ! Dat was voor mij zoiets als de prehistorie ! Dat zoiets mogelijk was! Ik voel nu nog hoe benijdenswaardig ik dat vond en vanaf dat moment smeedde ik samen met vader regelmatig plannen om ook ooit eens "onze stamboom te maken", doch we kwamen er voorsnog niet toe om daar werk van te maken. Ook niet toen met het eerste grote Meirhaeghe-Familiefeest, dat op 5 oktober 1968 te Kanegem georganiseerd werd en waarop alle nakomelingen van mijn overgrootouders Desiré Meirhaeghe en Rosalietje Tytgat uitgenodigd waren, het vuur weer even opflakkerde. Het zou nog jaren duren vooraleer we onze speurneus in de archiefstukken zouden steken.

Het juiste ogenblik bleek pas gekomen toen ons eerste kindje geboren werd, toen ik dus zelf vader werd van een afstammeling. Op een hete augustusavond in de tropische zomer van 1976 wandelde ik met mijn echtgenote en ons toen éénjarig zoontje, die ik in zijn buggy voor ons uit duwde, voorbij een winkeltje van tweedehandsboeken in de schaduw van het Gravensteen te Gent, waar ik me na mijn studententijd en na mijn huwelijk definitief had gevestigd. In de etalage lag een exemplaar van het boekje "Klim in je Stamboom" van Michiel Mispelon, de peetvader en pionier van de familiekunde in Vlaanderen. Ik wou meteen het boekje kopen, doch de winkel was reeds gesloten... 's Anderendaags spoedde ik me terug om me het kleinoord aan te schaffen, dat ik in één adem verslond en onmiddellijk uitleende aan vader.

Gewapend met de elementaire kennis uit deze beknopte handleiding inzake genealogie, klommen vader en ikzelf najaar 1976 definitief in onze stamboom. We brachten al onze vrije uren en verlofdagen door op het Kanegemse gemeentehuis waar we, via de aldaar bewaarde registers van de Burgerlijke Stand en de parochieregisters, stap voor stap, verder in het verleden terugkeerden. We waren er getuige van hoe de Meirhaeghes halfweg de 17de eeuw plots te Kanegem opdoken en, na intens speurwerk, ontdekten we dat zij afkomstig waren van het Wortegemse. Tijdens de volgende dertien jaar, bezochten en doorzochten we niet alleen de gemeentehuizen en -archieven van de dorpen uit het Tieltsse, maar ook de Stadsarchieven van Tielt, Oudenaarde en Gent, de Rijksarchieven van Kortrijk, Ronse, Gent en Brussel en diverse Centra voor Familiegeschiedenis en privé-archieven. Telkens weer keerden we naar huis terug met een rijke buit die dan moest ontcijferd, geanalyseerd en verwerkt worden.

Wat we ontdekten overtrof onze allerstoutste verwachtingen. Aanvankelijk hadden we gedacht en gehoopt om, zoals de meeste van onze collega's, onze stamboom te kunnen uitbouwen tot omstreeks 1600, d.w.z. tot zover de parochieregisters reiken. Eenmaal op dat punt aangekomen bleek echter dat we pas halfweg waren en dat we daar nog eens vier eeuwen familiegeschiedenis zouden aan toevoegen! We slaagden er immers in tot omstreeks het jaar 1200 in het verleden terug te treden. Acht eeuwen rijk gestoffeerde familiegeschiedenis. Dat is niet alleen op rekening te schrijven van onze ongebreidelde passie, werkkraft en speurdersflair, maar evenzeer aan het gelukkig toeval dat onze voorouders in een streek leefden – het Oudenaardse - waarvan de archieven gespaard bleven van veel ramp en onheil en dus overvloedig bewaard zijn gebleven.

Ondertussen – en in afwachting van de publicatie in boekvorm van onze genealogie – kochten we een stencilmachine en begonnen we met de uitgave van een driemaandelijks familieblad, 't Meeminneke, waarvan tussen 1981 en 1989 in totaal 34 nummers zouden verschijnen. Een familietijdschrift dat niet gevuld werd met louter familienieuwsjes, maar uitpakte met een hele reeks artikels die de enge grenzen van de stambomerij overschreden en door kenners om hun kwaliteit geprezen werden. We leverden ook bijdragen voor genealogische en heemkundige tijdschriften en publiceerden het "Liedboek" van onze groot- en overgrootvader liedjeszanger Theophiel Vander Meersch. Een hoogtepunt uit deze periode was het Van Meirhaeghe Familiefeest dat op 20 augustus 1983 te Oudenaarde plaatsvond en waarop alle Meirhaeghes - met of zonder "Van" - uitgenodigd werden. In 1987 stippelden we ook een heuse "Van Meirhaeghe-Route" uit: een trip van zo'n 100 km. doorheen het land en langsheen de dorpen waar onze voorouders en naamgenoten eeuwenlang geleefd hebben. Een deel van deze route werd ter gelegenheid van het "Meirhaeghe-familiefeest" dat op 23 september 2000 te Waregem werd georganiseerd, door de feestneuzen met de bus afgelegd. Al spendeerden we de meeste tijd aan het opgraven van duizenden dode naamgenoten uit bestofte archieven, toch bracht onze stambomerij ons ook in contact met de levenden. We onderhielden een uitgebreide correspondentie met bekende en onbekende naam- en stamgenoten, nodigden hen uit bij ons thuis of werden door hen uitgenodigd om, bij koffie met gebak, een boom over onze boom op te zetten. Sommigen van hen startten, met succes, zelf het opzoekingswerk en konden met onze hulp hun tak op de grote Van Meirhaeghe-boom enten.

En dan, in mei 1989, was het plots over en voorbij, amen en uit... Het herfst- en het winternummer van 't Meeminneke jaargang 1989 zijn er nooit meer gekomen. Ik klapte de stamboomboeken dicht, borg ons inmiddels erg omvangrijk familiearchief op in de kast en verbande zelfs een deel ervan naar de vergeetkamer... Het was genoeg geweest. Wanneer ik eenmaal met pensioen zou zijn, zou ik eraan verderwerken, troostte ik mezelf... Blijkbaar wou het leven, via een onverwachte en drastische wending, met mij een heel andere richting uit. Gedurende de daaropvolgende tien jaar wierp ik – tot leedwezen van vader met wie ik zoveel schitterende uren had beleefd - niet één blik meer op het geliefde materiaal waar ik dertien jaar lang bijna dag en nacht mee in de weer was geweest. Vaak werd ik door schuldgevoel overmand alsof ik een geliefde in de steek had gelaten én omdat dit levenswerk bij niet-publicatie onherroepelijk verloren dreigde te gaan. Maar ook deze bedenkingen konden me er niet toe bewegen om de hand aan de ploeg te slaan. Tot... Tot ik op 18 december 1999 – mijn vijftigste verjaardag – in een plotse opwelling met kloppend hart mijn archiefkasten opnieuw opende, me moeizaam weer een weg zocht doorheen het stamboomlabrynt en achter het klavier van mijn Compaq Presario klom om de basistekst van onderhavige studie uit te tikken.

In juni 2003 werd ik out of the blue opgebeld door historicus Rik Castelain, een man die ik als mijn mentor en inspirator beschouw inzake historiografie. Ik had zijn boeken en publicaties, waarin de Van Meerhaeghes vaak aan bod komen, gelezen en herlezen en ik had hem ook telkens 't Meeminneke toegestuurd. Hij vond onze artikels daarin zo kwaliteitsvol dat hij mij voorstelde om de Genealogie Van Meirhaeghe te publiceren in de Handelingen van de

Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde waarvan hij sedert jaar en dag de voorzitter is. Vader was toen reeds zwaar ziek en zou twee maanden later overlijden, maar we konden dit schitterend voorstel in extremis toch nog met elkaar bespreken. En zo werd de Genealogie Van Meirhaeghe tussen 2005 en 2009 in vijf afleveringen gepubliceerd in de prestigieuze jaarboeken van Oudenaarde. In deze reeks publicaties werden alle naamgenoten opgenomen die vanaf de 13de tot en met de 18de eeuw in de dorpen van het Oudenaardse geleefd hadden. De Kanegemse of West-Vlaamse struik viel buiten dit bestek omdat die streek niet tot het werkgebied van de Oudenaardse kring behoort. Wat we in de Handelingen publiceerden, wordt ook in onderhavig boek opgenomen, aangevuld met nieuwe informatie die we sedertdien bijeenprokkelden. Deze materie vormt Deel I van de genealogie, situeert zich hoofdzakelijk in en rond Wortegem en is gemeenschappelijk voor alle Meirhaeghes met of zonder "Van" of hoe hun naam ook moge geschreven worden. Ons onderzoek wees immers uit dat alle naamgenoten die vandaag de dag waar dan ook wonen, afstammen van één en dezelfde stamvader – Lodewijck Van Meerhaeghe (X.6) – die omstreeks het jaar 1500 te Wortegem leefde. Hoewel we ook heel veel informatie verzamelden over de nazaten van deze Van Meirhaeghes uit de 19de en 20ste eeuw, was het om praktische redenen ondoenbaar om die ook nog eens in dit boek op te nemen. In principe kan iedereen die zijn stamreeks uitbouwt tot omstreeks 1800, probleemloos aansluiten bij wat hier gepubliceerd wordt. In Deel II wordt dan de West-Vlaamse struik, waartoe ook de auteurs behoren, behandeld. Deze schoot aldaar wortel nadat Jan Van Meirhaeghe (XV.1) in 1635 van Nokere naar Kanegem verhuisde en zich vertakte in de omliggende gemeenten. Ook hier werden alle Meirhaeghes bijeengezocht die ooit geleefd hebben tussen hun aankomst in Kanegem halfweg de 17de eeuw en vandaag.

Deze twee delen, die de eigenlijke genealogie omvat, worden voorafgegaan door een hoofdstuk waarin het historisch kader geschetst wordt waarbinnen onze stamboom wortel schoot. Daarbij wordt enige toelichting gegeven bij enkele belangrijke begrippen of instellingen – wezerij, poorterij - die voor een goed begrip noodzakelijk zijn. Enkele demografische artikels van meer algemene strekking die ooit in 't Meerminneke verschenen zijn, worden her en der in de genealogie ingelast. Uiteraard is er ook een hoofdstuk over de schrijfwijze, de betekenis en de herkomst van onze familienaam én een hoofdstuk "heraldiek" over de meermin en de dolfin in de historische familiewapens van het geslacht Van Meirhaeghe.

Goedkope romantiek, gezwollen taal en misplaatste familietrots - alsof al onze voorouders supermensen met onbesproken reputatie zouden geweest zijn - werden uit de tekst geweerd. Deze studie wijst uit dat de naam Meirhaeghe werd gedragen door bonte verscheidenheid van mannen en vrouwen van allerlei slag. Als stambewaarder heb ik er een punt van gemaakt om onder de weldoende kruinschaduw van onze stamboom, voor iedereen, zonder onderscheid, een plaatsje te reserveren: voor de arme en de rijke, de edelman en de bedelman, de geletterde en de analfabeet, de sloeber en de onkreukbare, de dorpsnotabele en het keuterboertje, de pilaarbijter en de geus.

Tijdens de voorbije vier decennia hebben we uiteraard ook heel wat zijdelingse informatie verzameld – over aanverwante geslachten of thema's van meer algemene historische aard – die we niet onmiddellijk in dit boek kwijt konden. Daarvoor verwijzen we de geïnteresseerde lezer naar onze artikels en bijdragen die de laatste tien jaar gepubliceerd werden in de geschiedkundige jaarboeken van Oudenaarde, de Gaverstreke Waregem, Hultheim Kruishoutem, Appeltjes van het Meetjesland, Oost-Oudburg Gent e.a.

De voorbije jaren beleefde de genealogie een forse bloei. Niet alleen gepensioneerde babyboomers vonden dit een boeiende hobby, maar ook jongeren lijken plots meer

geïnteresseerd in hun roots. Het resultaat daarvan is op diverse websites online te vinden. Niet zelden treffen we daar een massa gegevens aan die ontleend werden aan mijn voormelde publicaties. Dat mag en dat kan, maar je zou toch verwachten dat men minstens de bron zou vermelden waaruit geput werd, maar dat is zelden het geval... Daarom ben ik heel blij met het opzetten van een eigen website voor de Familie *Van* Meirhaeghe. Dit was een eerste objectief van de Familievereniging Van Meirhaeghe die voorjaar 2014 werd opgericht op initiatief van Adelwijn Meirhaeghe (Aalter) en Riko Van Meirhaeghe (Harelbeke). Het bestuur werd meteen uitgebreid met Roland Vanmeirhaeghe (Zevergem), Lucien Van Meirhaeghe (De Pinte) en ondergetekende.

Het maken en schrijven van deze genealogie was ook een confrontatie met de grondwet van dit leven: vergankelijkheid. Duizenden familieleden zag ik geboren worden en sterven, verschijnen en verdwijnen in de golfslag van de tijd. Velen lieten niets méér na dan hun uitgebleekte naam in een vergeten archiefstuk. Het gaf me een warm gevoel dat ik hen, zij het tijdelijk, aan de eeuwige vergetelheid kon ontrukken. Maar ik realiseerde me ook dat daardoor niet één seconde tijd of één gram geluk aan hun levens werd toegevoegd. En dat we nietige, maar noodzakelijke knooppunten zijn in een netwerk dat iedereen met iedereen verbindt en millennia omspant.

Ik ben er me sterk van bewust dat, zoals alles in dit leven, ook dit werk slechts uit onderlinge samenhang kon geboren worden. Daarom ben ik veel mensen, zonder wiens medewerking of steun de realisatie van dit project nooit had gekund, dank verschuldigd. Een gemeend dankuwel gaat dan ook uit naar mijn echtgenote en mijn zonen die ik vele uren gezelschap heb ontstolen, naar vriendinnen, vrienden en geïnteresseerde familieleden die hun luisterend oor gewillig leenden voor mijn oeverloze uiteenzettingen, naar het gastvrije personeel van de archiefdepots en allen die ons op enigerlei wijze behulpzaam waren bij deze onderneming. Heel in het bijzonder gaat mijn dank uit naar mijn vader Jan die niet alleen mijn onmisbare medewerker was, maar mij ook met zijn onverwoestbaar enthousiasme al die jaren motiveerde. Dank ook omdat hij tijdens de tien "stille jaren" geduldig de waakvlam brandende heeft gehouden in de hoop dat ze ooit weer eens zou oplaaien, dat "het" er ooit nog eens zou van komen. Nu is het zover.

Hoewel ik niet geloof in de illusie dat "wie schrijft ook blijft", hoop ik toch dat deze genealogie in uw gezin of familie bewaard zal blijven of doorgegeven zal worden aan de kinderen en de kleinkinderen. Opdat de generaties na ons zouden weten waar we vandaan komen, waar onze wortels liggen.

Gent, november 2014
Herman Meirhaeghe

Jan Meirhaeghe (†)

HISTORISCHE SITUERING

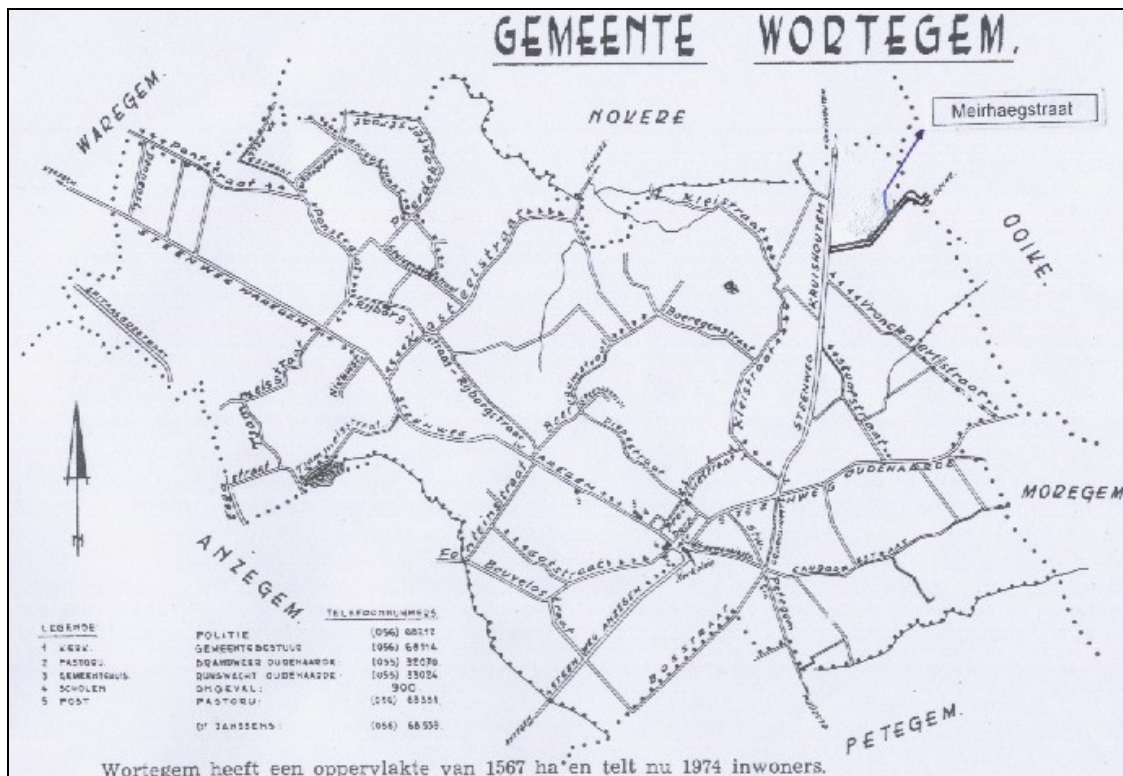
Meerhaeghe – Walem – Wortegem. Meer dan een millennium reeds zijn ze onlosmakelijk met elkaar verbonden. Halfweg de 10de eeuw worden ze in één adem genoemd in enkele schenkingsakten waarbij Arnulf I, graaf van Vlaanderen, in zijn stervensuur en als pasmunt voor het hiernamaals, een aantal bezittingen overmaakt aan de Sint-Pietersabdij te Gent. In deze documenten, die de oudste schriftelijke sporen bevatten i.v.m. de geschiedenis van het dorp, treffen we de drie plaatsnamen, waar we achtereenvolgens op *inzoomen*, in elkaars gezelschap aan: Wortegem - Walem - Meerhaeghe.

WORTEGEM

Onderhavige studie zal uitwijzen, dat de stamboom Van Meirhaeghe in de zandleemgrond van de Oost-Vlaamse gemeente Wortegem wortelt. Daar situeert zich het toponiem Meerhage waar de familienaam van werd afgeleid en daar ook treffen we in de 13de eeuw de eerste Van Meirhaeghes aan. Onze naamgenoten bleven er eeuwenlang - en tot op vandaag - wonen. De eerste negen generaties ontplooiden zich tussen 1200 en 1500 zelfs bijna volledig binnen de dorpsgrenzen van het dorp. Het Wortegem waar wij het hier over hebben, is uiteraard het dorp van vóór de fusies van gemeenten van 1971, toen het verenigd werd met Petegem a/d Schelde, Moregem en Elsegem, en van 1977 toen ook nog een deel van Ooike aan de fusiegemeente Wortegem-Petegem werd toegevoegd. Waar de oppervlakte van het huidige Wortegem-Petegem 4195 hectaren bedraagt, telde het Wortegem dat ons aanbelangt 1567 hectaren waarvan een groot gedeelte altijd al flink bebost was en dat nog steeds is.

Een laatste golfslag van de Vlaamse Ardennen spoelde het dorp tegen de provinciegrens met West-Vlaanderen aan, waar het omringd wordt door de burens Anzegem, Waregem, Nokere, Ooike, Moregem en Petegem (zie plattegrond). Het dorp heeft dus een heuvelig terrein en ontwikkelde zich rond drie kernen – Oud-Moregem, Walem en Wortegem-dorp zelf - die zich alle drie op de hoogtekam situeren die de vallei van Schelde en Leie van elkaar scheidt. De aanleg van wegen - o.m. de Meirhaeghestraat - langs de hoogtelijnen, wijst op vóór-Romeinse bewoning. Wortegem leefde in die dagen in de schaduw van buurdorp Petegem, waar de burcht stond die door de Frankische koningen van het tweede vorstenhuis bewoond werd. De latere heren van Petegem waren *bers* of baronnen van Vlaanderen. Gewijde van Dampierre bouwde er een kasteel en zijn vrouw Isabella Van Namen stichtte er in 1279 de abdij van Sint-Clara, beter gekend als Beaulieu. Wortegem ligt op de aloude verbindingsweg van Oudenaarde met Waregem en Kortrijk. Net zoals het vandaag tot het arrondissement Oudenaarde behoort, ressorteerde het uitgesproken agrarische en groene Wortegem tijdens het Ancien Régime onder de kasselrij Oudenaarde en was het sociaal-economisch op deze stad georiënteerd. De huidige neogotische kerk, die teruggaat op een romaanse kerkje dat in de 16de eeuw werd uitgebreid, is toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw. Ook de *pestheilige* Sint-Rochus wordt er vereerd en *gediend*. De parochie behoorde tot halfweg de 16de eeuw tot het bisdom Doornik en sedertdien tot het bisdom Gent¹.

¹ A. VERSCHOORE, Zo leefde Wortegem, Oudenaarde, 1979, L. DHONDT, Historische schets, p 9-24.

De lezer herinnert zich uit de lessen geschiedenis hoe de ambitieuze Romeinse veldheer Julius Caesar in het jaar 57 vóór Christus met het zwaard in aanslag de Oud-Belgen die in onze gebieden woonden, kwam beschaven. Ambiorix en Boduognat werden, na taai verzet, in de pan gehakt en bepaalde volksstammen werden compleet geëlimineerd. Tweeduizend jaar later troosten wij ons met die ene zinsnede uit *De Bello Gallico*, het oorlogsdagboek van Caesar, waarin hij schrijft *dat van alle Galliërs de Belgen de dappersten zijn*. Omstreeks het begin van onze tijdrekening lag Wortegem in de grensstreek van de woongebieden der Menapiërs en Nerviërs. Na de Romeinse verovering begon een vier eeuwen durende kolonisatie, waarvan talrijke Gallo-Romeinse sporen in de streek van Oudenaarde werden teruggevonden. Tijdens deze periode werd de pressie van de Germaanse volksstammen uit Centraal Europa steeds groter en Rome had het almaar moeilijker om aan die druk te blijven weerstaan. Op oudejaarsavond van het jaar 406 stak één van die stammen, de Franken, de Rijn over en trok ook ons land binnen. Enkele decennia eerder reeds waren Frankische inwijkelingen naar het gebied tussen Leie en Schelde afgezakt. Ze namen er de Gallo-Romeinse nederzettingen in gebruik en drongen hun taal en gewoonten op aan de plaatselijke, oorspronkelijk Keltische bevolking, met wie ze zich vrij probleemloos lijken vermengd te hebben.

Net als in onze familienaam *Meirhaeghe*, waarover verder meer, klinkt ook in de dorpsnaam *Wortegem* nog een verre echo na van die Frankische oorsprong. Naar analogie van plaatsnamen die eindigen op *hem*, is de naam *Wortegem* afgeleid van de naam van een Frankische hoofdmans die *Warato* of *Warto* heette. De lieden die tot Warto's stam of sibbe behoorden, werden de *Wartingen* genoemd. Hun woonplaats of *heim* / *he(e)m* heette dan *Wartingenhem*, d.w.z. : *de woonplaats van de lieden van Warto*. De schrijfwijze van de dorpsnaam evolueerde naderhand van *Wartinghem* over *Wartighem* en *Worteghem* tot het huidige *Wortegem*. Net zoals de buurdorpen Moregem en Elsegem, bezit ook Wortegem een driehoekig dorpsplein. Dit gegeven verwijst eveneens naar de Frankische oorsprong, aangezien de kern van Frankische nederzettingen meestal uit een driehoekige *dries* bestond ².

² A. VERSCHOORE, o.c., p. 31.

WALEM

Wellicht gaat de oorsprong van het op een droge helling gelegen *hof van Walem*, die gedurende minstens anderhalf millennium de belangrijkste hoeve van het dorp was, terug op een Gallo-Romeinse *villa* die door één van de vooraanstaande *Wartingen* in bezit werd genomen. De naam van deze hoeve, die het centrum was van de latere *heerlijkheid van Walem* - en die eind 16de eeuw door Franchoy's Van Meerhaghe (XII.2) werd uitgebaat - heeft eveneens Frankische wortels. Het oude Walem of *Walehem* zou *woonplaats van de Waal* betekenen. Maar misschien moeten we, ook al wegens het ontbreken van de genitief- en tussenvorm *Walinghem*, eerder opteren voor andere naamverklaring. Het eerste gedeelte van de hoevenaam *Wal(e)* lijkt immers verwant te zijn met *waal*, *wal* of *wel* wat poel, kolk, watering of bron betekent³. Nu zijn er in de onmiddellijke omgeving van de hoeve inderdaad bronnen aanwezig die de één hectare grote Walemse vijver en de Leiewaarts vloeiende Walembeek vormen. Het water van deze bronnen en beek werd naderhand aangewend om de watermolen van Walem – die zeker reeds in de 14de eeuw en wellicht al in de 10de eeuw bestond - van drijfkracht te voorzien. Zou Walem ook niet *woonplaats bij de wale of de bron / beek* kunnen betekenen⁴?

Tijdens de vroege middeleeuwen was Vlaanderen een missioneringsgebied waar zendelingen uit den vreemde aan onze verre *heidense* voorzaten *Het Woord* en *De Goede Boodschap* kwamen verkondigen. Vanaf de 7de eeuw werden onze kontreien gekerstend, o.m. onder impuls van Sint-Amandus die te Gent op de Blandijnberg de Sint-Pietersabdij stichtte. Naderhand beperkte de abdij haar activiteiten niet tot zielenzorg en het beheer van de geestelijke goederen; haar interesse ging evenzeer uit naar het verwerven van materiële rijkdom en politieke macht. In de loop van de 10de, 11de en 12de eeuw namen de abdijbezittingen een geweldige uitbreiding door aankopen, ontginningen en schenkingen. Haar reusachtig grondbezit omvatte talloze landerijen in het Gentse, het Land van Aalst, het Land van Waas, in het Kortrijkse, rond Doornik, in Zeeuws-Vlaanderen en zelfs in Engeland⁵. Sporen van de vroege geschiedenis van Wortegem, van de heerlijkheid van Walem én van de Van Meirhaeghes die eeuwenlang binnen dit dorp en deze heerlijkheid woonden, werd voor een groot deel door de monniken van de Gentse Sint-Pietersabdij geschreven.

Zoals gezegd duiken de namen Wortegem, Walem en Meerhage halfweg de 10de eeuw voor de eerste keer op in de alleroudste geschreven documenten, waar ze in elkaars gezelschap genoemd worden. Het gaat hier om een aantal schenkingsakten waarbij graaf van Vlaanderen Arnulf I, een reeks belangrijke bezittingen aan de Sint-Pietersabdij overmaakt. Op 2 juli 964 schenkt hij de kerk, gelegen in de plaats *Wratingim* of Wortegem. Binnen het jaar - op 27 maart 965 - wijst hij op zijn sterfbed ook zijn domein Walem toe aan de Sint-Pietersabdij⁶. 's Anderendaags – op 28 maart 965 – schenkt zijn schoonzoon Diederik, volgens de laatste wilsbeschikking van zijn schoonvader, aan de Sint-Pietersabdij zijn bezit *Walehem* of Walem, met al zijn afhankelijkheden waaronder het plaatsje **Merahaga** of Meerhage⁷. Zo kon en zou de abdij van Sint-Pieters gedurende meer dan acht eeuwen duidelijk haar invloed laten gelden binnen de Wortegemse leefgemeenschap. Op deze wijze ook zijn Wortegem, Walem en de Van Meirhaeghes sinds mensenheugenis met elkaar verbonden.

Sedert de Frankische landname hadden de oorspronkelijk vrije domeinen hun zelfstandigheid verloren, wellicht toen ze bij de machthebbers bescherming zochten tegen de Noormannen die tijdens de 8ste en 9de eeuw ook alhier hun raids uitvoerden en de Leie- en

³ C. TAVERNIER-VEREecken, *Gentse Naamkunde*, p. 542.

⁴ M. COORNAERT, *De Molens van de Heerlijkheid Walem in Wortegem*. Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (JB.Gaverstreke), jrg 10, 1982, p. 71-88.

⁵ Gids van de Gentse Sint-Pietersabdij, Stad Gent, 1976, p. 5-12.

⁶ A. FAYEN, *Liber Traditionum Sancti Petri Blandiniensis*, 1906, p. 77.

⁷ A. FAYEN, o.c., p. 78.

Scheldeboorden afstroopten. Deze domeinen werden ingeschakeld in een feodale structuur en vanaf het midden van de 9de eeuw werden ze *heerlijkheden*, d.w.z. welbepaalde rechtsgebieden waarover de bezitter of de heer een aantal overheidsrechten uitoefende, zoals het recht om renten en cijzen (belastingen) te innen en het justitierecht. Op die manier zal ook het aloude domein van Walem zijn onafhankelijkheid verspeeld hebben en daarnet zagen we dat het in de 10de eeuw tot de persoonlijke bezittingen van de graaf van Vlaanderen behoorde. Na de voormelde schenking van Arnulf I, werd de abt van Sint-Pieters uit Gent de *heer* van de heerlijkheid van Walem, die zich uitstreckte over een gedeelte van Wortegem en Ooike (zie schetskaart Walem ⁸).

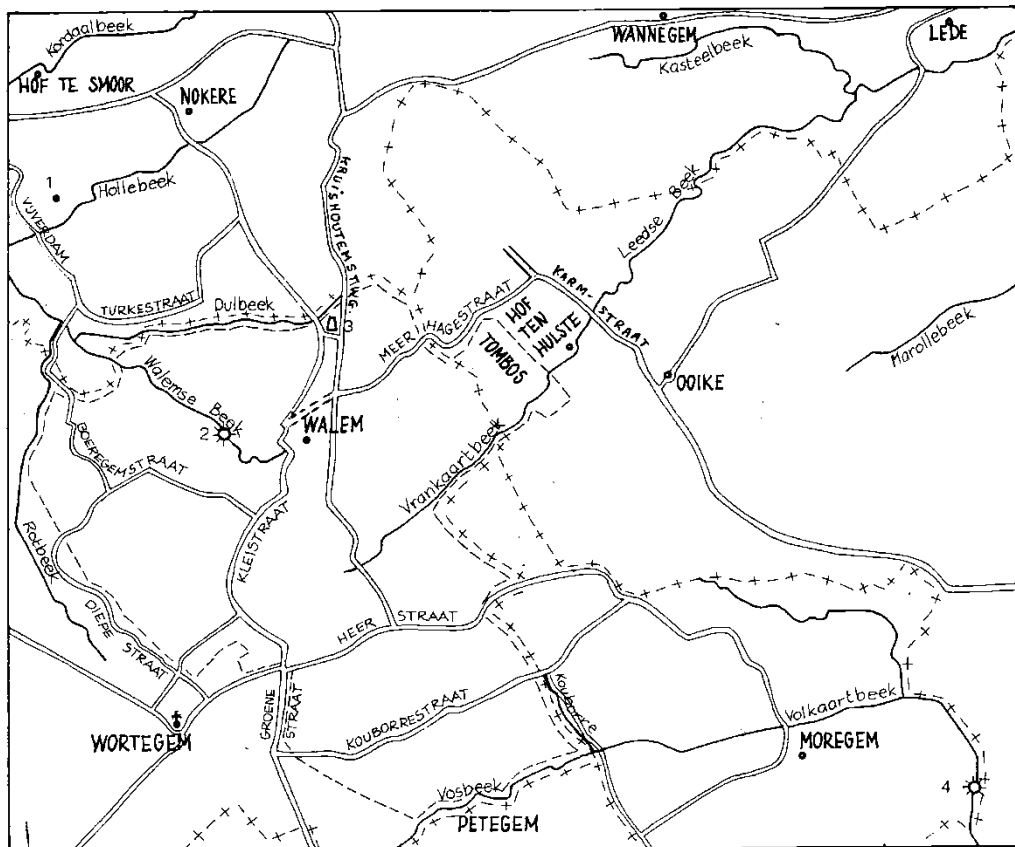
Aangezien de heer uiteraard niet in al zijn domeinen persoonlijk aanwezig kon zijn, stelde hij een vertegenwoordiger of een *baljuw* aan die de heerlijkheid in zijn naam beheerde. De baljuw behartigde dus de plaatselijke belangen van de heer en stond ook in voor recht en orde binnen zijn rechtsgebied. Hij duidde eveneens de schepenen aan die door de heer benoemd werden. Baljuw en schepenen bestuurden de heerlijkheid en werden gerecruteerd uit de voornaamste, plaatselijke geslachten of familieclans. We zullen zien dat telgen uit de clan Van Meirhaeghe vanaf de 14de eeuw en dat gedurende de volgende vier eeuwen in de Walemse schepenbank zetelden en dus hun rol speelden in het plaatselijke openbaar leven. De activiteiten van de schepenbank omvatten, naast de bestuurlijke zaken, ook registraties i.v.m. verkopeningen, verpachtingen, borgstellingen, schenkingen, betwistingen, criminele zaken enz. De kleine dingen des levens werden dus ter plaatse geregeld, doch op de achtergrond stond steeds de abt van Sint-Pieters aan wie men verantwoording schuldig was en die nauwlettend in het oog hield of hij niet in zijn belangen geschaad werd. Verderop zullen we zien hoe Franchois Van Meirhaeghe (XII.2) het omstreeks 1590 zwaar aan de stok kreeg met de abt over enkele niet nageleefde pachtovereenkomsten en daarvoor zelfs gevankelijk naar Gent werd gevoerd.

Tijdens de tweede helft van de 12de eeuw was de abdij van Sint-Pieters in een crisistoestand geraakt en op het einde van de 13de eeuw stond zij op de rand van het failliet. In een poging om de zaak te saneren, werd een inventaris opgemaakt van wat er de abdij nog restte aan bezittingen en inkomsten. Omstreeks 1281 liet de abt ook de Wortegemse bezittingen te boek stellen en uitgerekend in deze inventaris vonden we de namen terug van de eerste bij naam genoemde Van Meirhaeghes ⁹. Deze inventaris uit 1281 beschrijft de onroerende goederen die de Sint-Pietersabdij *in parochia de Wortenghem*, meer bepaald in de heerlijkheid van Walem, bezat. Daaruit blijkt dat het hof van Walem of de abdijshoeve zelf circa 40 hectaren groot was en dat de globale opbrengst aan renten en cijzen 54 pond, 12 schellingen en 11 deniers bedroeg. Het eigenlijke hof van Walem vormde de oorspronkelijke *reserve* of het *fonsier* van het domein. Dit was het deel dat door de eigenaar of in dit geval door de pachter – die meestal ook het baljuwsambt vervulde - rechtstreeks werd uitgebaat. Deze laatste betrok de centrale hoeve die de woning, stallingen, schuren, bakhuis, smidse en molen omvatte. De gronden van de *reserve* lagen in grote blokken dichtbij de hoeve en omspannen een geheel van kouters (*Walem den cautere*) die het oudste en voornaamste landbouwland van het domein vormden.

⁸ M. COORNAERT, De Molens van de Heerlijkheid Walem in Wortegem. JB.Gaverstreke, jrg 10, 1982, p. 76.

⁹ Rijksarchief Gent, Archief Sint-Pietersabdij (RAG, St.-Pieters), Reeks I, nr 125, Cartularium.

M.COORNAERT : Schetskaart van de heerlijkheid Walem in Wortegem. — = 250 m.

1. Kasteel van Nokere 2. Watermolen van Walem 3. Boonzakmolen 4. Watermolen Moregem
 +---+---+ : parochiegrens Wortegem
 - - - - - : grens heerlijkheid van Walem

Naast de *reserve* waren er ook nog de *tenures*. Dit waren de rentegronen van de heerlijkheid die slechts onrechtstreeks bijdroegen tot de inkomsten van de heer. Deze *tenures* waren kleinere uitbatingen die bewoond werden door lieden die eertijds van de heer een stuk grond ter beschikking gekregen hadden om het voor eigen rekening te bewerken. De houders of uitbaters van die *tenures* hadden natuurlijk ook verplichtingen tegenover de heer : ze moesten een deel van de opbrengst afstaan en/of een vergoeding in baar geld of in natura betalen én diensten of karweien presteren op het centrale hof. Die *tenures*, waarop ook onze voorouders woonden, waren door de heer slechts ter beschikking gesteld van zijn onderhorigen of laten. De dood van de houder of pachter, maakte een einde aan deze relatie, doch de heer stelde in de praktijk de grond ter beschikking van de erfgenamen. Er moesten dan evenwel successierechten betaald worden die *doodkoop* genoemd werden. Tot op het einde van de 11de eeuw konden de laten deze gronden niet vrijelijk verkopen of schenken. Later kon dit wel, mits het betalen van de *wandelkoopsom* aan de heer. Tot op het einde van de 18de eeuw kreeg de heer zijn jaarlijkse natura- of penningrenten en moest hij vergoed worden bij overerving, verkoop of schenking van onroerende goederen die binnen zijn domein gelegen waren. Het recht op diensten of karweien en de schenkingen in natura, werden in de loop der jaren vervangen door een geldelijke vergoeding. De rentegronen die onder de heerlijkheid van Walem ressorteerden, bedroegen in de 16de eeuw 161 bunder of 228 hectaren. Reserve én rentegronen samen zouden dan zo'n 285 hectaren groot geweest zijn. Daarmee besloeg Walem dus ongeveer 20% van de oppervlakte van het dorp Wortegem. We zullen de Van Meirhaeghes aantreffen als uitbaters van hofsteden op de Walemse rentegronen (*tenures*) én als pachters van de reserve of abdijhoeve van Walem zelf.

Een tweede inventaris of renteboek van omstreeks 1288 wijst uit dat de rentegronden van Walem in een twintigtal sectoren met een variërende oppervlakte waren verdeeld ¹⁰. Deze sectoren werden *servitia*, *diensten* of *roepen* genoemd. Elke *roep* droeg de naam van een bewoner - man of een vrouw - die moest instaan voor het opbrengen van de aan de heer verschuldigde rente. Meestal was het de naam van de persoon die in de *roep* de belangrijkste hoeve bezat. Hij of zij moest er dan als verantwoordelijke voor zorgen dat de andere boeren die in zijn/haar *roep* woonden, hun deel van de rente betaalden. Eén van de Walemse roepen droeg de naam van *Gertrudis van Merhaghe*, had een oppervlakte van 12 bunder of 17 hectaren en was de op twee na grootste roep.

Dit renteboek leert ons niet alleen dat Gertrudis van Merhaghe tot de klasse der grotere gebruikers behoorde, maar ook dat de Van Meirhaeghes toen reeds een stevig gewortelde en vertakte struik vormden ¹¹. Er worden in dit renteboek immers acht naamgenoten genoemd en daarmee treedt de clan Van Meirhaeghe binnen Walem getalsmatig het sterkst naar voor, gevolgd door de clans Vanden Dorpe (7 vermeldingen), Vanden Houte (7), De Schietere (6) en Vander Helst (6). Namen als Van Meirhaeghe, Vanden Dorpe en De Schietere vinden we vier-, vijfhonderd jaar later nog steeds terug onder de dorpsnotabelen. Deze toonaangevende geslachten zullen via een welbepaalde huwelijkspolitiek ettelijke keren met elkaar verbonden worden. Het lijkt erop dat hier, in de tweede helft van de 13de eeuw, reeds de basis werd gelegd van het familievermogen waarop die toonaangevende clans zullen gedijen die eeuwenlang een eersterangsrol zullen spelen binnen het Wortegemse dorpsleven. We mogen dus zonder meer stellen dat de Van Meirhaeghes tot de alleroudste en belangrijkste geslachten van Wortegem behoren.

¹⁰ RAG, St.-Pieters, I, nr 459.

¹¹ H. MEIRHAEGHE, Walem en zijn bevolking omstreeks 1280, 't Meerminneke, Van Meirhaeghes Familiecontactblad, 1984, nr. 15, p. 2-9; nr 16, p. 2-6.

OVER DE FAMILIENAAM VAN MEIRHAEGHE

Meirhaeghe... Van Meerhaege... Van Merhaghe... Van Meirhaeghe... Naamgenoten denken vaak dat ze tot een andere stam behoren en geen familie van elkaar zijn, omdat hun naam op een andere wijze wordt geschreven. Deze familiestudie heeft uitgewezen dat alle *Meirhaeghes*, met of zonder *Van* en hoe hun naam in al zijn varianten ook moge gespeld worden, allen tot één en dezelfde struik behoren en van één en dezelfde stamvader afstammen : Lodewijck van Meerhaghe (X.6) die omstreeks 1500 te Wortegem leefde. Alle naamsporen en alle stamreeksen leiden ons terug naar Wortegem, Walem en Meerhage, het plekje grond in het grensgebied van Wortegem en Ooike waar onze familienaam ooit zijn oorsprong vond.

SCHRIJFWIJZE

Laten we omtrent de schrijfwijze van onze familienaam eerst enige klaarheid scheppen. Vandaag de dag is het zeker noodzakelijk dat de naam in officiële documenten eenvormig genoteerd wordt. Iedereen kent de administratieve en juridische problemen die kunnen rijzen wanneer dit niet het geval is. Toch is het zo dat er nog niet zo heel lang geleden zwaar geïmproviseerd werd wat de schrijfwijze van de namen betreft. Globaal kunnen we stellen dat de eerste vaste regels pas ingang vonden in de Napoleontische tijd (omstreeks 1800) met het invoeren van de Burgerlijke Stand. Toch treffen we in de loop van de 19de eeuw nog talloze verschrijvingen aan en het is pas vanaf de 20ste eeuw dat de schrijfwijze van de geslachtsnaam als het ware gefixeerd werd.

Tijdens het Ancien Régime - dit is de periode vóór de Franse Revolutie (1789) - heerste een bijna absolute willekeur in het spellen van de namen. We noteerden in de loop der eeuwen zeker meer dan 120 verschillende varianten! ¹² Het is geen zeldzaamheid dat in één en dezelfde doopakte, de familienaam van de vader, van de boreling en van de broer van vader die het peterschap waarnam, op drie verschillende wijzen geschreven werd! Eén van de oorzaken was dat de meeste mensen slechts gebrekkig of helemaal niet konden lezen en schrijven en dat de naam door de dorpspastoor of de klerk op het gehoor werd genoteerd. Het ging toen dus om een soort fonetische weergave van de naam. Het ligt voor de hand dat, zeker met een naam als de onze, een enorm aantal combinatiemogelijkheden en variaties mogelijk is. In het dorp Huise alleen al treffen we in de 17de en de 18de eeuw een 40-tal varianten aan, waarvan bewezen is dat ze allemaal zonder uitzondering tot dezelfde familietak behoren. We mogen ons dus niet mordicus vastpinnen op de schrijfwijze van de naam om bepaalde familieverbanden te leggen of te weerleggen. Jan Merhage kan dus best de zoon zijn van Pieter Van Meerhaghe en de kleinzoon van Jacob Vanmeirhaege.

Hieronder volgt een - onvolledige - lijst met de diverse schrijfwijzen van onze familienaam zoals we die tijdens het Ancien Régime in de streek van Oudenaarde en Tielt aantreffen. In deze opsomming wordt de vorm waarbij *Van* en *Meirhaeghe* aaneen geschreven worden, omwille van de overzichtelijkheid buiten beschouwing gelaten. Het spreekt voor zich dat daardoor het aantal mogelijke varianten aanzienlijk werd beperkt.

¹² H. MEIRHAEGHE, Over de schrijfwijze van onze familienaam, 't Meerminneke, 1987, nr 28, p. 9-13.

Mairhaeghe, Meeracker, Meeraege, Meerage, Meeraghe, Meerhaege, Meerhaegen, Meerhaeghe, Meerhaeghen, Meerhage, Meerhagen, Meerhaghe, Meerhaghen, Meerhove, Meerove, Meihoven, Meiraege, Meiraegen, Meiraeghe, Meiraghe, Meirhaege, Meirhaegen, Meirhaegh, Meirhaeghe, Meirhaeghen, Meirhage, Meirhagen, Meirhaghe, Meirhaghen, Meirhave, Meirhoeven, Meirhove, Meirhoven, Meiriau, Meirra, Meirshaeghe, Meraeve, Meragge, Meraghe, Merau, Merehaghen, Merehove, Merhaege, Merhaegen, Merhaeghe, Merhaeghen, Merhage, Merhagen, Merhaghe, Merhaghen, Merhauwen, Merragge, Merraghe, Merrhaghe, Meijraeghe, Meyraege, Meyraeghe, Meyraghe, Mierage, Mierhaghe, Minraeghe, Mirage, Miragge, Mirhaege, Mirhage, Mirhaghe, Mirrage, Mirragge, Mirraghe, Mijrhaege, Mijrhaghe, Myraege, Myraeghe, Myrage, Myrhaeghe, Myrraghe...

Van Mairhaghe, Van Meeraege, Van Meerage, Van Meeraghe, Van Meerhove, Van Meerove, Van Meerhaeghe, Van Meerhage, Van Meerhaghe, Van Meeraeghe, Van Meihoven, Van Meirhaeg, Van Meiraege, Van Meiraegen, Van Meiraghe, Van Meirhaege, Van Meirhaegen, Van Meirhaeghe, Van Meirhaeghen, Van Meirhage, Van Meirhagen, Van Meirhaghe, Van Merhaeghen, Van Meragge, Van Meraghe, Van Merhaegen, Van Merhaeghen, Van Merhage, Van Merhaghe, Van Merhaghen, Van Merhaege, Van Merhaeghe, Van Merogge, Van Merragge, Van Merraghe, Van Meirhoeven, Van Meirhoven, Van Meirra, Van Meirshaeghe, Van Meijraeghe, Van Meyraghe, Van Mierage, Van Mierhaeghe, Van Minraeghe, Van Mirrage, Van Mirragge, Van Mirraghe, Van Mijrhaghe, Van Myrhaeghe, Van Myrraghe...

Deze verbijsterende hoeveelheid schrijfwijzen werd in de loop van de 19de en de 20ste eeuw drastisch herleid tot een beperkt aantal vaste vormen. Bij het begin van de 21ste eeuw treffen we in België nog een 20-tal schrijfwijzen aan:

- Meirhaeghe en Meerhaeghe
- Van Meirhaeghe en Van Meerhaeghe, al dan niet aan elkaar geschreven.
- Van Merhaeghe, al dan niet aan elkaar geschreven.
- Een minderheid aan varianten waarbij de *e* en/of de *h* van *haeghe* wegviel zoals in: Meerhaege, Meerhage, Meirhaege, Van Meerhaege, Vanmeerhage, Van Meerhaghe, Van Meirhage, Van Merhaege, Van Merhaegen.

Vandaag de dag kunnen onze naamgenoten dus verdeeld worden in twee groepen: die *mét* en die *zonder Van*.

- Die *met Van* vormen van in den beginne en tot op heden, de overgrote meerderheid. De oorspronkelijke schrijfwijze van onze naam was dan ook *Van Merhage*. Anno 2000 waren er in België vijfmaal meer *mét van-s* – 1051 personen of 84% - *dan zonder van-s* – 206 personen of 16% - geregistreerd. Bij de *mét van-s* tellen we 51% Van Meerhaeghes, 42% Van Meirhaeghes en 7% Van Merhaeghes.
- Alleen zij die tot de Kanegemse of West-Vlaamse tak behoren, zijn allen *zonder Van-s* en vormen daarmee een minderheid. De *Meirhaeghes* van de eerste drie Kanegemse generaties (eind 17de - begin 18de eeuw) staan in de archiefstukken nog afwisselend als Meirhaeghes *mét* en *zonder Van* genoteerd. Uit de handtekeningen van de broers Augustijn en Jacob Meirhaeghe, respectievelijk te Kanegem geboren in 1711 en 1715, kunnen we opmaken dat zij reeds kortweg met *Meirhaghe* en *Meirhaege* *zonder Van* tekenden. Het voorvoegsel *Van* verdween te Kanegem definitief omstreeks 1740, dit is een eeuw nadat hun stamvader Jan Van Meirhaeghe van Nokere naar Kanegem verhuisde. Daarmee verdween meteen ook de levende herinnering aan en de link met de streek van herkomst. Anno nu tellen we tussen de *zonder van-s* 84% Meirhaeghes en 11% Meerhaeghes. Ons zijn geen Merhaeghes bekend.

Frekwentie familienaam in België anno 2000

Van Meirhaeghe	342	Van Meerhaege	9
Vanmeerhaeghe	283	Vanmerhaege	9
Van Meerhaeghe	246	Meerhaeghe	7
Meirhaeghe	173	Vanmerhaegen	5
Vanmeirhaeghe	94	Vanmeirhaege	4
Van Merhaeghe	37	Meerhage	3
Meerhaeghe	23	Vanmeerhaege	2
Vanmerhaeghe	19	Vanmeerhage	1

Besluit : de schrijfwijze of de spelling van onze familienaam vormt op zich geen argument of bewijs om te besluiten of mensen al dan niet tot dezelfde familie behoren ¹³.

GEOGRAFISCHE SPREIDING

In de onderstaande tabel vindt u de geografische spreiding van onze familienaam over de Vlaamse provincies Oost- en West-Vlaanderen, Antwerpen, Limburg, en Vlaams Brabant, Brussel, Waals Brabant en de Waalse provincies (Luik, Namen, Henegouwen) samen ¹⁴ :

Naam	O.VI.	W.VI	Antw	Limb	VI.Bra	Brussl	WaBra	Wallon
Meerhaeghe	5	11	0	0	0	0	0	7
Van Meerhaeghe	150	55	2	0	6	10	3	20
Vanmeerhaeghe	82	134	5	0	2	6	6	48
Meerhaege	0	2	0	0	0	0	0	9
Van Meerhaege	8	0	0	0	1	0	0	0
Vanmeerhaege	2	0	0	0	0	0	0	0
Meerhage	0	0	0	0	0	0	0	3
Vanmeerhage	0	0	1	0	0	0	0	0
Meirhaeghe	81	62	1	0	13	2	1	13
Van Meirhaeghe	187	61	63	0	11	6	0	14
Vanmeirhaeghe	52	36	2	0	0	2	0	2
Vanmeirhaege	4	0	0	0	0	0	0	0
Van Merhaeghe	21	0	0	0	0	2	0	14
Vanmerhaeghe	6	2	0	0	0	2	0	9
Van Merhaege	5	2	0	0	0	1	0	1
Van Merhaegen	0	0	3	0	1	1	0	0
Totaal : 1261	603	365	77	0	34	32	10	140

Commentaar bij bovenstaande tabel:

- Veruit de meeste naamgenoten – 48% of bijna de helft van het totaal - wonen aan het begin van de 21ste eeuw nog steeds in Oost-Vlaanderen, d.w.z. in of dicht bij de bakermat Wortegem.
- Bijna 30% woont in West-Vlaanderen en dan vooral in de streek van Tielt.

¹³ GeoName, Geographic distribution of family names in Belgium, dd. 17.9.2001, [HTTP://geonome.metaphor.be/cgi-bin/geonome.pl](http://geonome.metaphor.be/cgi-bin/geonome.pl).

¹⁴ Patronymica Romanica, Université Catholique Liège, dd. 17.9.2001, [HTTP://patrom.fltr.ucl.ac.be](http://patrom.fltr.ucl.ac.be).

- Meer dan driekwart van alle naamgenoten woont in Oost- en West-Vlaanderen, meer bepaald *tussen Leie en Schelde* of in het gebied dat bevat ligt tussen de steden Tielt, Deinze, Gent, Oudenaarde, Ronse en Kortrijk.
- In Wallonië – vooral in de provincies Henegouwen en Luik – wonen bijna zoveel naamgenoten - 11% - als in Antwerpen, Vlaams-Brabant en Brussel samen, waar respectievelijk 6%, 3% en 3% *Meirhaeghes* wonen. In Limburg komt de naam niet voor.
- Vandaag de dag wonen er om en bij de 1260 naamgenoten in België. Als vergelijkingspunt volgen hierna de afgeronde totalen van enkele verwante Wortegemse geslachten: Van(den) Dorpe (1640), Vande Woestijne (920), De Schietere (160), Vande Wiele (3100), Van Cauwenberghe (1480). In vergelijking met namen als Janssens (32.000) en Willems (18.000), zijn dit redelijk bescheiden aantallen.

Pas vanaf het begin van de 17de eeuw verspreidden de Van Meirhaeghes zich over de buurdorpen van Wortegem – Ooike, Anzegem, Nokere, Moregem, Kruishoutem, Wannegem-Lede – om even later ook wortel te schieten te Huise, Zingem, Asper, Mullem, Ouwegem, Waregem, Tiegem e.a. Vanaf de 19de eeuw verlaten ze de streek van Oudenaarde en omstreeks 1850 noteren we ook de eerste migranten naar Noord-Frankrijk. Vanaf de 20ste eeuw zaaien de Van Meirhaeghes zich uit over Vlaanderen en de rest van ons land en vindt er een tweede migratiebeweging plaats naar Frankrijk, Noord-Amerika, en Canada, waar vandaag de dag nog talrijke naamgenoten leven.

HERKOMST

Om nu de herkomst – en de precieze betekenis - van onze familienaam te kunnen achterhalen, moeten we proberen om zo ver mogelijk terug te gaan in het verleden, teneinde de *oudste schrijfwijze* terug te vinden. Op die manier vermijden we naamverklaringen te verzinnen die louter op fantasie berusten. Een familienaam kan namelijk in de loop der tijden zodanig evolueren en verbasterd worden, dat we in de hedendaagse schrijfwijze nauwelijks nog de oorspronkelijke vorm herkennen. Wie zou immers in de *supersonische* verschrijving *Mirage* nog het aloude *Van Merhage* kunnen herkennen?

Onze allervroegste naamgenoot treffen we aan in een oorkonde van de abdij van Ename uit 1247, waarin ene *Willekin de Merhage* te Ooike vermeld wordt. In het al eerder genoemde renteboek van de Gentse Sint-Pietersabdij uit 1281 worden o.m. *Gertrudis* en *Walterus de Merhage* genoemd tussen de cijsboeren van de heerlijkheid van Walem te Wortegem. Het gaat hier tweemaal om een Latijnse tekst waarin we *de Merhage* als *van Merhage* kunnen vertalen en hier hebben wij dan ook de oudste schrijfwijze en de oorspronkelijke vorm die nog vrij is van al de fiorituren die daar in de loop van de eeuwen aan toegevoegd werden: **Van Merhage**. Meteen hebben we ook de oudste vindplaats en een idee over de plaats van herkomst van onze familienaam: ergens in de buurt van Ooike en Wortegem.

De meeste namen met het prefix *Van* (Vanden, Vander, Ver-) zijn afgeleid van een plaatsnaam of toponiem. Het prefix *Van* verwijst dan naar de plaats van herkomst. Dat zien we nog duidelijk in familienamen als Van Caeneghem, Van Tieghem, Van Parijs, die respectievelijk een wegwijzer bevatten naar Kanegem, Tiegem en Parijs als plaats van herkomst. De naam *Van Merhage* is dus eveneens afgeleid van een plaatsnaam, hoewel dit op het eerste gezicht niet zo duidelijk lijkt.

Deze familiestudie leerde ons dat minstens de eerste tien generaties Van Meirhaeghes, op een enkele uitzondering na, binnen Wortegem geleefd hebben. Ook die daarnet genoemde naamgenoten uit de 13de eeuw woonden er. Zou er dan aldaar een plaats of gehucht bestaan hebben dat de naam *Meerhage* droeg? Inderdaad! Op de grens van Wortegem en

Ooike ligt het gehucht *Meerhage*, waarvan er twee schriftelijke bewijsplaatsen zijn die terugreiken tot in de 10de en de 11de eeuw.

Het toponiem *merahaga* wordt voor het eerst vermeld in de al eerder vermelde schenkingsakte van 28 maart 965 waarbij Thodericus of Diederik, in naam van zijn overleden schoonvader Arnulf I, graaf van Vlaanderen, het goed Walem met zijn afhankelijkheden, die zich o.m. te Boezegem, Lozer, Ooike, Moregem en te *Meerhage* situeren, postuum schenkt aan de Gentse Sint-Pietersabdij. We citeren een passage uit de Latijnse oorkonde ¹⁵:

*...qua propter Ego in Dei nomine Thodericus, gratia Dei Comes et Baldwinus et Ericus et Everwinus, ex voluntate et iussu seniores mei Arnolphi defuncti, (...) donamus et contradimus Deo sanctoque Petri sui iuris possessionem perpetuo possidendam, **Walehem** (Walem) dictam, cum omnibus apendiciis id est Bucingehem (Boezegem te Wannegem-Lede), **Merahaga** (Meerhage), Loceka (Lozer), Hoica (Ooike), necnon Moringehem (Moregem), Ostrehem, sitam in comitatu Curtracince (Kortrijk) seu Tornacince (Doornik), cum omni integritate in culturis, pratis, pascuis, domibus et silva et quicquid speratur pars praedictae hereditatis...*

Diederik schenkt dus in naam van zijn vader Arnulf aan de Sint-Pietersabdij, zijn persoonlijk bezit Walem, met alle afhankelijkheden, waaronder *Merahaga* met de volledige beschikking over de akkers, weiden, grasvelden, gebouwen en bossen. Een jaar later - op 5 mei 966 - bevestigt Lotharius III, koning van Frankrijk, de schenkingen van wijlen markgraaf Arnulf en daarin is er dit keer sprake van het plaatsje *Merehaga* ¹⁶. Tijdens de 11de eeuw schenkt ene Appolonius aan diezelfde abdij van Sint-Pieters, voor de zielenrust van zijn moeder Heillewif, o.m. twee bunders gelegen te *Merhaga* en drie *manschappen* of laten – Werembold, Berta en Fretheswindis - die aan die grond gebonden zijn. We citeren : *Appolonius tradidit sancto Petro pro anima matris sue Heillewif II bunaria sita in Merhaga et III mancipia Weremboldus, Berta en Fretheswindis* ¹⁷.

Het is nu duidelijk dat in de familienaam *Van Meirhaeghe* de oeroude Frankische plaatsnaam *Merahaga* of *Merehaga* voortleeft en nu kunnen we ook de enige correcte verklaring of betekenis ervan achterhalen

Deze schenkingen aan de Sint-Pietersabdij roepen toch wel enkele vragen op die van belang kunnen zijn i.v.m. het toponiem *Meerhage*. In de oorspronkelijke schenkingsakte uit 964 worden dus een hele reeks domeinen of plaatsen geschonken die afhankelijk zouden geweest zijn van Walem. Hoe die afhankelijkheid precies in elkaar zat is erg onduidelijk. Hoe kunnen plaatsen die in Frans-Vlaanderen liggen (Ostrehem) afhankelijk zijn van het Wortegemse Walem? Hoe kunnen heelder dorpen als Ooike en Moregem afhankelijk zijn van een klein(er) domein als Walem? Dat *Meerhage* afhankelijk was van Walem lijkt logisch vanwege hun nabuurschap, maar een eeuw later worden, zoals gezegd, twee bunders, gelegen op de *Meerhage*, geschonken aan de Sint-Pietersabdij. Dat is merkwaardig omdat de Gentse Sint-Pietersabdij in principe reeds de *Meerhage* bezat. Zou het kunnen dat de Meerhage – of bepaalde gronden die aldaar gelegen waren - toch nog op de een of andere wijze een zekere onafhankelijkheid of zelfstandigheid bezaten?

¹⁵ M.GYSSELING & A. KOCH, *Diplomatica Belgica*, 1950, I, p. 159, nr 62; I, p. 163, nr 63.

¹⁶ A. FAYEN, o.c., p. 65, 11.

¹⁷ A. FAYEN, o.c., p. 116, 2.

Het voorzetsel *Van* in het patroniem Van Meirhaeghe kan twee dingen betekenen. Ofwel dat de persoon die oorspronkelijk deze familienaam aannam - of toebedeeld kreeg - op dat ogenblik niet meer op de Meerhage woonde en zich elders gevestigd had. In dit geval betekent Van Meerhage eigenlijk *komende van de Meerhage*. Maar het kon ook dat die persoon wel degelijk nog op de Meerhage woonde, waarbij Van Meerhage dan *wonend op de Meerhage* betekent. Deze studie wees uit dat de eerste naamdragers wel degelijk op de Meerhage woonden. Maar zij waren natuurlijk niet de enigen. Waarom gebruikten zij dan wél en anderen niet de plaatsnaam als familienaam? Dat kan alleen maar geweest zijn omdat zij er de belangrijkste familie waren, de belangrijkste hoeve of de meeste gronden bezaten. Het bezit van en bepaald onroerend goed kon immers ook aanleiding geven tot het ontstaan van familienaam, zeker bij de adel, maar ook bij niet adellijke families. Zo nam de Aalterse tak van de adellijke familie Van Zomergem de naam Van de Woestine aan toen die in het bezit kwam van een immens gebied dat de Woestine heette. Zo zal het bij de Van Meerhages ook in zijn werk gegaan zijn.

BETEKENIS

De plaatsnaam *Merahaga* en de daarvan afgeleide familienaam Meerhaeghe is samengesteld uit twee substantieven: *mera* - *meer* en *haga* -*hage*, waarin we de wortels *mari* en *hago* aantreffen.

- Het Indogermaanse *mari*, in de betekenis van *meer*, *zee*, *waterplas* vinden we terug in het Oudsaksische en Oudhoogduitse *mari*, het Oudengelse *mere*, het Ierse *muir* en het Latijnse *mare*. Een *mere* is een natte, moerassige plaats of laaggelegen vochtige grond. Een *mere* kan ook een stuk land zijn dat *ingemeerd* is, dwz. begrensd door een gracht of struikgewas¹⁸.
- Het oudfrankische *hago* betekent *haag*, *bosje*, *struikgewas*. Een *hage* is dan een bosje laagstammig hout, lage begroeiing of struikgewas/kreupelhout dat als omheining (grens) fungeert. Daarvan afgeleid kan het ook op de omheinde ruimte zélf slaan¹⁹.

De Meerhage was dus oorspronkelijk, hetzij een laaggelegen, zompig, moerassig stuk grond, begroeid met op vochtige bodems wassend laagstamhout zoals elzen en wilgen, hetzij een door struikgewas (hagen) of grachten (meren) omheind of *omsingeld* terrein of domein. Dit domein kan ontstaan zijn toen de moerassige grond werd drooggelegd en geschikt gemaakt voor de landbouw.

SITUERING

Dat *Merahaga* reeds in de 10de eeuw geen anoniem stuk grond was, maar bij naam genoemd wordt, en bovendien in het gezelschap vertoeft van latere dorpen en heerlijkheden zoals Ooike, Moregem en Lozer, kan erop wijzen dat het een zekere belangrijkheid had en in

¹⁸ C. MARYNISSEN, Departement Linguïstiek, afdeling Naamkunde en Dialectologie, K.U.L., brief 18.1.1977 ; M. GYSSELING, Rijksuniversiteit Gent, brief 13.2.1978; C.TAVERNIER-VEREËCKEN, Seminarie Nederlandse Taalkunde en Vlaamse Dialectologie, Rijksuniversiteit Gent, brief 11.8.1978.

¹⁹ M. GYSSELING, Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1225), 2 delen (1960), dl 1, p 677.

ieder geval toen reeds bewoond werd. Ook het opvallende gegeven dat de plaatsnaam tweemaal het begrip *begrenzing* of *omheining* bevat – als *mere* én als *hage* – zegt iets over de vroege bewoning.

Op de Meerhage zullen enkele hoeven gestaan hebben waarvan er naderhand één – de belangrijkste – werd genoemd naar de plaats waar die zich bevond. Ergens in de loop van de 12de of begin 13de eeuw, toen de allereerste familienamen in gebruik werden genomen, zal een uitbater van die *Meerhage-hoeve* op zijn beurt de naam van zijn woonplaats als familienaam hebben aangenomen om identificatie makkelijker te maken. In die dagen hadden de meeste mensen immers alleen maar een voornaam en dit kon al snel aanleiding geven tot onduidelijkheid en verwarring. Zo werd de virtuele Jan-die-op-de-Meerhaghe-woonde Jan Van Meerhaghe en kon hij duidelijk onderscheiden worden van de andere plaatselijke Jannen die vanwege hun beroep, herkomst of uiterlijk respectievelijk Jan De Smet, Jan Van Peteghem of Jan Lanchals genoemd werden. Deze bijnaam werd vanaf dat ogenblik van generatie op generatie als familienaam doorgegeven en overgeërfd. Aangezien familienamen pas vanaf de 12de eeuw in gebruik werden genomen, is het bijgevolg uitgesloten om onze stamboom nog dieper in het verleden terug te voeren. We kunnen dus stellen dat we met onze genealogie tot bij de bron, tot bij de verste wortels zijn geraakt.

In de erfverdeling van Willem Van Meirhaeghe (zie infra V.1.4), geboren te Wortegem omstreeks 1340, vinden we tussen zijn eigendommen onder meer *d'erstede te merhaghe en twee honderdlands te merhaghe*. Hieruit blijkt dat Willem Van Meerhaeghe, net als zijn voorzaten, nog steeds op de Meerhage woonde en hoe innig de familienaam nog verbonden is met de plaatsnaam waaruit hij ooit ontstaan was. Elders zegden we reeds dat de heerlijkheid van Walem opgedeeld was in een aantal sectoren of *roepen* en dat één van de roepen de naam *Gertrudis van Merhaghe* droeg. We vroegen ons af waar die roep van Gertrudis binnen het dorp gesitueerd kon worden? Het antwoord vonden we in een archiefstuk uit 1451 waarin beschreven wordt hoe Fransoys Van Meerhaeghe o.m. één bunder en 71 roeden land bezat, gelegen in *Ghertruut van Merhaghe ande Meraghestrate*²⁰. De Meirhaegestraat, die vandaag de dag nog steeds bestaat, verbindt het Wortegemse Walem met Ooike en daar situeerde zich blijkbaar de roep van Gertrudis Van Merhaghe. Zoals de volgende toponiemen duidelijk maken – *up walem cauter wijck vande meirhaeghstraete* (ca 1700) en *meirhaeghestraete beneden walemcautere* (ca 1450) – bevond de Meirhaegstraat zich in de buurt van de Walemse kouters, dit is het oudste en belangrijkste in cultuur gebrachte landbouwareaal van Walem. Merkwaardig ook hoe niet Walem, dat toch het centrum van de gelijknamige heerlijkheid was, maar de Meerhage die er slechts een onderdeel van was, de naam gaf aan het gehucht waar de Walemse kouters onder ressorteerden én aan de straat.

Onze betreurde neef Richard-Daniël Meirhaeghe – die te Ooike opgroeide en dus de plaatselijke situatie goed kende – wees ons er indertijd op dat de Meirhaegstraat, vóór de fusie van Wortegem(-Petegem) met een gedeelte van Ooike (1977), enkel op het grondgebied van Ooike gelegen was en niet te Wortegem. Inderdaad, het huidige Wortegemse gedeelte van de Meirhaegstraat heette, vóór de fusie van gemeenten, Ooikestraat en lag in het verlengde van de Meirhaegstraat die toen alleen te Ooike gesitueerd was (zie schetskaart Walem). Na de fusie van gemeenten smolten beide wegen samen tot de ene Meirhaegstraat die de Kruishoutemsesteenweg op Wortegems grondgebied verbindt met de Karmstraat te Ooike. Op de Ferrariskaart (ca 1775) en in de Atlas der Buurtwegen (1843) loopt er een weg vanaf het hof van Walem tot aan de plek waar de Meirhaegstraat op de Kruishoutemsesteenweg uitgaat. Die verbindingsweg tussen het hof van Walem en de Kruishoutemsesteenweg is er vandaag de dag niet meer, maar sporen ervan zijn nog wel te zien op luchtfoto's van dat gebied (zie schetskaart Walem: stippellijn).

²⁰ RAG, St.-Pieters, I, 407, f° 10.

Het ziet er naar uit dat deze straat sedert aloude tijden het hof van Walem, via de Meirhaege- en de Karmstraat, verbond met het centrum van Ooike. Moet het gehucht Meirhaege of de *Meerhaaghoek* dan eerder te Ooike gesitueerd worden? Het is erg moeilijk om een gehucht precies af te bakenen, zeker in een ver verleden. In ons geval rijst nog een extra-moeilijkheid, aangezien het gehucht ressorteerde onder de heerlijkheid van Walem die zich over de dorpsgrenzen van Wortegem en Ooike uitstreckte. Laat ons het er bij houden dat het gehucht Meerhaege zich, zoals we al zegden, in het grensgebied van Ooike en Wortegem situeerde. Wat wél vaststaat is dat het leven op en rond de Meirhaegstraat en de Meerhaaghoek, precies door de afhankelijkheid van Walem, volledig op Wortegem en niet op Ooike georiënteerd was. Ons onderzoek wees ook uit dat, met uitzondering van onze allereerste naamgenoot Willem en één 16de- eeuwse zijtak die zich te Oudenaarde vestigde, ongeveer alle Van Meirhaeghes tot omstreeks 1600 binnen de dorpsgrenzen van Wortegem woonden. Pas vanaf de 17de eeuw, wanneer Wortegem te klein wordt voor de steeds verder vertakkende stamboom, schieten de Van Meirhaeghes definitief wortel te Ooike.

Het is nog hachelijker om het 10de- eeuwse *Merahaga* nauwkeurig te lokaliseren. Richard-Daniël Meirhaeghe merkte ook heel pertinent op dat het *moerassige Merahaga* zeker *niet* in de onmiddellijke buurt van de Meirhaegstraat kan gelegen hebben. Deze straat loopt namelijk langs de *hoger gelegen, en dus droge* Walemse kouters. De laaggelegen, waterzieke gronden van de *Merahaga* moeten dus per definitie lagerop gezocht worden. Enkele boogscheuten verder bevindt zich een gebied dat perfect in aanmerking komt als mogelijke ligplaats : *het dal van de Vranckaertbeek*. Deze beek die te Wortegem ontspringt, stroomt doorheen Ooike richting Wannegem-Lede en loopt over enige afstand parallel met de Meirhaegstraat. Op de Ferraris-stafkaarten van omstreeks 1775 zijn die moerassige plekken nog duidelijk zichtbaar. Ze bevinden zich in het gebied dat begrensd wordt door de Meirhaegstraat, de Karmstraat, de Hulsthoekstraat en de Vranckaertstraat en vooral op beide oevers van de Vranckaertbeek (zie ook grondplan van Wortegem en schetskaart van Walem).

In het hart van de Vranckaertbeekvallei ligt, op het grondgebied van Ooike, *Dombos* of *Tombos*. Toponiemen die de wortel *Dom* of *Tom* bevatten, verwijzen vaak naar de aanwezigheid van een *tumulus* of naar een plek waar ooit een tumulus in het landschap aanwezig was. Een tumulus is een door mensenhanden opgetrokken, aarden grafheuvel die soms tot 10 meter hoog en 30 meter lang kon zijn, waarin of waaronder de gecremeerde resten van een rijke, Gallo-Romeinse villabewoner en zijn familie bijgezet werden. Te Ooike werden overigens meer Gallo-Romeinse sporen aangetroffen, o.m. een gouden medaille van Keizer Vespasianus (69-79) en een bronzen munt van Keizer Gallienus (253-268). Nu was er in de buurt van Tombos inderdaad een villa te vinden, met name de domeinhoeve die uitgroeide tot het latere hof van Walem. Zou het kunnen dat op Tombos ooit een tumulus gesitueerd was die bij de *villa* (= hof) van Walem hoorde en waar de *villa-bewoner* of *herenboer* zijn laatste rustplaats gevonden had?

Nauwkeurige observatie van de schetskaart van de heerlijkheid van Walem, leverde een merkwaardige vaststelling op die van onze hypothese méér maakt dan alleen maar een gratuite veronderstelling. We constateren immers dat de grenslijn van de heerlijkheid van Walem, die in dit gebied zorgvuldig en volledig samenvalt met de dorpsgrens van Wortegem met Nokere, Ooike en Moregem, plots die grens overschrijdt en *één kleine lus binnen het grondgebied van Ooike maakt. Precies in deze lus ligt Tombos* (zie schetskaart). De aanwezigheid op deze plek van een tumulus die bij de villa van Walem behoorde, zou kunnen verklaren waarom de Tombos-appendix, die toch vrij dicht – in vogelvlucht amper 1 km - bij het centrum en de kerk van Ooike ligt, toch niet onder Ooike, maar onder het Wortegemse Walem ressorteerde. In (de buurt van) deze lus ook moet het Frankische *Merahaga* gesitueerd worden. Het is overigens geweten dat de Franken, in tegenstelling tot de Gallo-Romeinen die eerder de droge hellingen opzochten, niet te beroerd waren om zich

op lagere en meer vochtige gronden te vestigen. We menen dan ook dat de Meerhageweg in de vallei van de Vranckaertbeek en in de buurt van Tombos stond.

Als Meerhage in 965 reeds een naam en dus bepaald belang had - hetzij wegens zijn oppervlakte, hetzij wegens zijn bewoning, hetzij wegens zijn strategische plaats als grensmarkering - dan moet daar een hoeve gestaan hebben die er hoogstwaarschijnlijk eeuwen later nog stond. Er is te Wortegem of te Ooike echter nooit een hoeve geweest die in de geschreven bronnen *Te Meerhage* heette, zoals er een *hof van Walem* was of een hoeve die *Te Cauborre* heette.

Op de Ferrariskaart (zie illustratie) staat langs de Meirhaegstraat - die de huidige Kuishoutemsteenweg te Wortegem met de Karmstraat te Ooike verbindt - anno 1775 een tiental hoeven en/of huizen aangeduid, die zich allemaal, op één enkele uitzondering na, aan de rechterkant van de straat - richting Ooike - bevinden. Eén van deze hoeven moet ooit *d'erstede te Merhaghe* geweest zijn, d.w.z. de oorspronkelijke stamhoeve van het geslacht Van Meerhaghe. Welke hofstede zou daarvoor in aanmerking kunnen komen? In de wetenschap dat er in zes eeuwen - grosso modo tussen 1200 en 1800 - landschappelijk minder veranderde dan tijdens de voorbije zestig jaar en dat zeker belangrijke hoeven - zoals we verder zullen zien bezat stammoeder Gertrudis van Meerhaghe er anno 1280 de belangrijkste hofstede - een erg oud verleden hebben, is het misschien mogelijk om op deze Ferrariskaart de stamhoeve van Meerhaghe terug te vinden. Deze stafkaart wijst uit dat de bewoonde percelen langs de Meirhaegstraat, op twee na, slechts één, twee of drie stenen bouwsels (hoeven/huizen/schuren, woonhuis/overbuur) dragen. Die eerste uitzondering betreft een perceel met vijf, weliswaar enigszins verspreid staande (3+2) stenen gebouwen, die deel uitmaken van wat ooit een belangrijk landbouwbedrijf moet geweest zijn. Deze hoeve situeerde zich pal op de grens van Wortegem en Ooike, aan de tweede knik of scherpe bocht die de Meerhaegstraat daar maakt. Een tweede kanshebber bevindt zich vijf percelen verderop, waar eveneens een vijftal stenen constructies (3+2) opgetrokken werden. De hoeve zelf is duidelijk afgegrensd, wellicht door een haag, zoals toen gebruikelijk was, en bevindt zich op de plek waar een voetweg vanuit Dombos uitmondt in de Meirhaegstraat.

Naast deze hoeve ligt een groot perceel zonder gebouwen, dat bij hoeve moet behoord hebben. Een voetweg begrenst trouwens langs drie zijden het gehele perceel, dat met de vierde zijde aan de Meirhaegstraat paalt. Deze Dombos-voetweg vormt overigens over een geruime afstand de grenslijn van de heerlijkheid van Walem op grondgebied Ooike. Was één van deze twee hofsteden ooit de stamhoeve-Meerhaghe? Beide hoeven bevinden zich bovendien op een zogenaamd strategische plaats : op een grens, respectievelijk de dorpsgrens én de grens van heerlijkheid van Walem. In onze familienaam zit, zoals gezegd, tweemaal het begrip begrenzing of omheining : enerzijds mere en anderzijds hage. Zou dit te maken kunnen hebben met de hierboven beschreven landschapssituatie?

* * * * *

Als Meerhaghe *bosje bij plas* betekent, dan wekt het verbazing dat dit toponiem niet op veel meer plaatsen in Vlaanderen voorkomt. Immers, zowat overal moeten *bosjes bij plassen* bestaan hebben. Intens zoekwerk in alle mogelijke archiefbronnen leverde slechts een drietal extra Meerhaeghe-toponiemen op:

- In 1586 is er te Nukerke, een dorp tussen Oudenaarde en Ronse, sprake van een *behuysde stede in nukercke ten meraeghe*. Het is niet duidelijk of de plaatsnaam *ten Meraeghe* ontstaan is uit een landschapsgegeven (plas, bosje), of integendeel werd afgeleid van de familienaam van een grondeigenaar die Van Meerhaeghe heette. Voor zover we weten woonden in die tijd geen Van Meirhaeghes te Nukerke ²¹.
- Het Toponymisch Woordenboek van K. De Flou vermeldt er een tweetal die in Noord-Frankrijk of Frans-Vlaanderen en meer bepaald in de buurt van Saint-Omer gelegen zijn ²².
 - **La Mérague** (versta: de Meerhage): eene landerij te Moulle en Houle. Communes de Moulle et Houle : 50 ares de betteraves à la Mérague (1909). Vertaald : gemeenten Moulle en Houle : 50 aren bieten op de Merague.
 - **La Meerhaghe** : eene plaats te Houle. *Gisant à la merhaghe*, 1702, Houle; à *Houle au Meraghe*, 1858. Vertaald : liggend op de/te merhaghe, 1702, Houle; te Houle te Meraghe.
 - **La Meerhaghe** : eene plaats te Clairmarais. *A Clairmarais, à la Mérague*, 1858. Vertaald : te Clairmarais op de/te Merague.

Ook hier rijst de vraag of deze toponiemen al dan niet werden afgeleid van de familienaam van een naar Frankrijk geëmigreerde Van Meirhaeghe. Anderzijds biedt het landschap aldaar met zijn vele moerassen en *wateringen* ruim gelegenheid tot het spontaan ontstaan van het toponiem. Is het toeval dat Clairmarais *het klare moeras* betekent en dat het land alhier erg moerassig is en doortrokken met afwateringen en sloten? Is het toeval dat *de Meerhaghe* in de buurt ligt van een gemeente, Clairmarais, waarvan een gedeelte van de naam dezelfde wortel heeft als onze familienaam : mari? Ook M. Gysseling omschrijft het toponiem *Mere* als *une grande flaque d'eau entre Saint-Omer et Nieurlet* ²³. F. Debrabandere vermeldt, naast het toponiem *Meerhage* in Wortegem en Ooike, ook een *Meerhage* in het voornoemde Nieuwerleet (Frans-Vlaanderen) en te Houle (Pas-de-Calais) ²⁴. De relatieve recentheid van de vindplaatsen en vermeldingen wijzen echter eerder in de richting van de eerste verklaring, namelijk dat deze plaatsnamen van een patroniem werden afgeleid. Geen van bovenstaande

²¹ D. BOUCKZOOONE, De Toponymie van Nukerke – Glossarium, Annalen Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, JB 23, 1974, p. 135-220, nr 518.

²² K. DE FLOU, Woordenboek der Toponymie, Brugge, 1934, Deel X, p. 434, 290, 291.

²³ M. GYSSELING, Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (voor 1225). 2 delen (1960), dl 1, p. 687.

²⁴ F. DEBRABANDERE, Woordenboek van de Familienamen in België en Noord-Frankrijk, Gemeentekrediet, Brussel, 1993, Deel L-Z, p. 954.

toponiemen, die overigens vele eeuwen jonger zijn dan het Meerhaghe-toponiem onder Walem, gaf aanleiding tot het ontstaan van een familienaam of een tweede struik Van Meirhaeghe, zodat onze conclusie nogmaals bevestigd wordt: Wortegem is de bakermat van alle Meirhaeghes.

De Flou vermeldt verder nog een aantal personen met een aan het toponiem *Meerhaeghe* gerelateerde familienaam. Eén van hen is *Augustyn Meirhave*, die in 1762 te Kanegem genoemd wordt en die – toevallig – de rechtstreekse voorvader is van de auteurs dezes. Een tweede vermelding betreft een vooralsnog niet geïdentificeerde *Jan van Meerhaghe* die in 1617 genoemd zou worden in de *Renten Disch* van de kustgemeente Klemskerke, waar volgens dezelfde auteur een *stuck land* bestond dat *de meirie* heette. Had deze Jan iets met dit toponiem te maken? We hebben geen weet van een Jan Van Meerhaeghe die omstreeks die tijd vanuit het Wortegemse naar de kust zou verhuisd zijn.

De oudste – en op het eerste gezicht meest interessante – vermelding betreft ene *magister Gerardus de Maraghe, canonicus tornacensis* of magister Gerardus de Maraghe, kanunnik te Doornik in 1228. Het is echter zeer onwaarschijnlijk dat er in 1228, toen de prille struik Van Meerhaghe net wortel schoot in Walemse grond, reeds een hoogopgeleide kanunnik met Wortegemse roots zou geleefd hebben. Ons onderzoek wees inderdaad uit dat die kanunnik geen Van Meirhaeghe was ²⁵. Deze foutieve link bij De Flou wordt sedertdien echter door verschillende auteurs (o.a. F. Debrabandere), zowel in publicaties als op het Internet, voor waar aan- en overgenomen ²⁶. Zelf troffen we Gerardus, zij het onder een enigszins gewijzigde naam, aan in de *Regesta Pontificum Romanorum*, betreffende pauselijke oorkonden uit de periode 1198 en 1304: *Tornacum (Tournai [Doornik], Hennegau, B), canonicus, Gerardus de Maregio* ²⁷. Dezelfde voornaam (Gerardus), een identiek eerste gedeelte van de familienaam (Mar), dezelfde functie (kanunnik), dezelfde plaats (Doornik) en dezelfde tijdssituering (13de eeuw): het gaat hier ongetwijfeld om de door De Flou geciteerde Gerardus de Maraghe. Ook in het Biografisch Repertorium van de kanunniken die tussen 1080 en 1300 aan de O.-L.-Vrouwkathedraal te Doornik verbonden waren, wordt hij genoemd: Gerard de Maraiche, zoon van Thierry de Maraiche en Helvide N., die er tussen 1223 en 1261 kanunnik was ²⁸. Wellicht behoorde Gerard tot het notabel geslacht Maraige of Mariage [ook Marag(h)e, Mariaige, Ma(a)rege, Maraiche] dat actief was in Henegouwen en Frans-Vlaanderen en waarvan de oudst gekende ene Hugues, seigneur de Maarage of Maraige is, die omstreeks 1200 deelnam aan een kruistocht naar het Heilig Land. De familienaam kan afgeleid zijn van het gehucht Maraiche dat deel uitmaakt van de Henegouwse gemeente Esplechin die sedert 1976 gefusioneerd werd met Doornik. En laat het misverstand dat Gerard de Maraghe een Van Meirhaeghe zou zijn hiermee definitief uit de wereld geholpen zijn.

* * * * *

Tenslotte nog een anekdote waarbij de naam Van Meerhaeghe van levensbelang bleek te zijn. Tijdens de Tweede Wereldoorlog leefde het Joodse meisje Sara Lamhaut (° Brussel, 1931) ondergedoken, o.m. in verschillende Belgische kloosters onder de naam Jeannine Van Meerhaegen. Onder die schuilnaam deed ze in Wezembeek-Oppem haar Eerste Communie, waarvan een foto op het internet te vinden is. Zij overleefde de Nazi-vervolging, in tegenstelling tot haar ouders die allebei in 1943 in Auschwitz de dood vonden ²⁹. Waarom zij uitgerekend onze familienaam aannam, is niet geweten.

²⁵ Dank aan B. Desmaele, conservator Rijksarchief Doornik, e-mail 5.3.2004, ref. AET-R 8590.

²⁶ F. DEBRABANDERE, o.c., p. 954. citeert enkel de drie door ons vermelde persoonsnamen (Jan, Augustyn, Gerardus) die hij ontleende aan K. De Flou.

²⁷ Adressaten der Papsturkunden, *Regesta Pontificum Romanorum* inde ab a. post Christum natum 1198 ad a. 1304, bearb. v. August Potthast, 2 Bde. (ND Graz 1957), Berlin 1874 - 1875. Database van de Universiteit van München; Google: zoekwoord: *Gerardus de Maregio*.

²⁸ J. PYCKE, Répertoire biographique des chanoines de Notre-Dame te Tournai, 1080-1300, Louvain-la-Neuve, 1988, p. 271.

²⁹ The Holocaust Chronicle, www.holocaustchronicle.org

FAMILIEWAPEN VAN MEIRHAEGHE MEERMIN EN DOLFIJN

A. MEERMIN

Op 1 maart 1984 werd het nieuw familiewapen *Van* Meirhaeghe, dat grafisch ontworpen werd door wijlen dr. E. Warlop, archivaris van het Rijksarchief Kortrijk, door het Heraldisch College van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, officieel als *oud familiewapen* goedgekeurd en onder het nr. 41 geregistreerd. Aan de aanvragers, Jan en Herman Meirhaeghe, werd samen met de afbeelding ook de *wapenbrief* bezorgd die hierna volgt:

Op aanvraag van Jan Meirhaeghe, Europastraat 15, Ingelmunster, werd na grondig onderzoek op heraldisch, historisch en genealogisch gebied nevenstaand oud wapen geregistreerd door publicatie in Vlaamse Stam.
De beschrijving van dit wapen luidt:

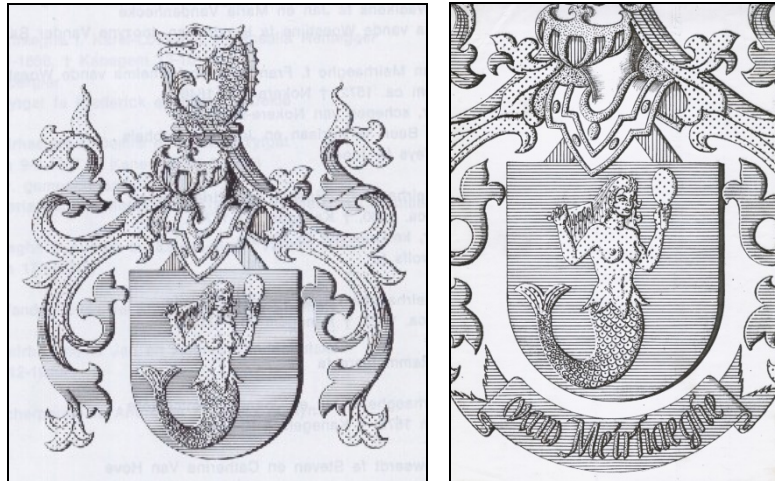
In lazuur een omgewende zeemeermin van goud. Het schild getopt met een helm van zilver, getralied, gehalsband en omboord van goud, gevoerd en gehecht van keel, met wrong en dekkleden van goud en van lazuur, en als helmteken een dolfijn van goud, gebaard, gevind en gestaart van keel.

Wapenbrief afgeleverd aan: Jan Meirhaeghe.
Nummer van de registrering: 41.
Antwerpen, 1 maart 1984.
Handtekeningen van de voorzitter en de secretaris
van het Heraldisch College.

In Vlaamse Stam, het maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, werd ons familiewapen afgedrukt, samen met de stamreeks of voorouderreeks vanaf Lodewijck Van Meerhaeghe (1460 -1532) (zie verder X.6) tot en met Jan en Herman Meirhaeghe, auteurs van deze genealogie en aanvragers van het familiewapen ³⁰.

³⁰ Vlaamse Stam, tijdschrift van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, 21ste jaargang, nr 5, mei 1985, p. 209-210.

Ons familiewapen werd als *oud wapen* geregistreerd omdat het een bestaand wapen is dat door een rechtstreekse voorvader werd gebruikt, m.n. door de voornoemde Lodewijck Van Meerhaeghe. We moesten dus voor het Heraldisch College onze rechtstreekse afstamming van Lodewijck waterdicht kunnen bewijzen, want het spreekt vanzelf dat men zich niet zomaar willekeurig een bestaand wapen mag toeëigenen. Deze Lodewijck Van Meerhaeghe is, zoals eerder gezegd, de stamvader van alle Meirhaeghes met of zonder Van en hoe hun naam ook moge gespeld zijn, die vandaag de dag in leven zijn. In principe mogen zij dus allen dit familiewapen dragen.

Familiewapen Van Meirhaeghe

Hoe en waar werd het oorspronkelijk familiewapen aangetroffen? Een eerste aanwijzing vonden we in de genealogie van de familie *de Schietere de Lophem* ³¹. De de Schieteres waren een aloude Wortegemse clan die, zoals we zullen zien, door talrijke huwelijken met de clan Van Meirhaeghe verbonden was en waarvan een tak naderhand geadeld werd. Een voetnoot in *L'histoire de la Famille de Schietere* vermeldt : *Van Meerhaeghe: d'argent au dauphin d'azur*. Het familiewapen Van Meerhaeghe zou dus een azuurblauwe dolfin op een veld of achtergrond van zilver dragen. De auteur voegt daar echter aan toe : *toutefois Loy Van Meerhaeghe, homme de fief de la seigneurie de Walhem à Wortegem scellait d'une sirène* - of vertaald : *Loy Van Meerhaeghe, leenman van de heerlijkheid van Walem te Wortegem zegelde evenwel met een meermin*. Loy of Lodewijck hechtte zijn zegel aan een oorkonde die bewaard wordt in het archief van de Sint-Walburgakerk te Oudenaarde, dat aldaar in de dekenij berust ³². Aan de bedoelde oorkonde, die dateert van 1520, zijn vijf gave lakzegels bevestigd; op het vijfde zegel herkennen we meteen het bewuste zeemeerminnetje : goed geschapen vrouwelijk bovenlijfje met alles erop en eraan, en een sierlijke vissenstaart ³³. De meermin wordt afgebeeld zoals ze in de heraldiek altijd wordt voorgesteld : de beide armen opgeheven, terwijl ze in de linker en de rechter hand respectievelijk een ronde spiegel en een kam vasthoudt. Hieronder volgt de tekst van de bedoelde oorkonde, waarin o.m. sprake is van grond *liggende in de Merhaghe* die toebehoorde aan de kerk van Sint-Walburga te Oudenaarde :

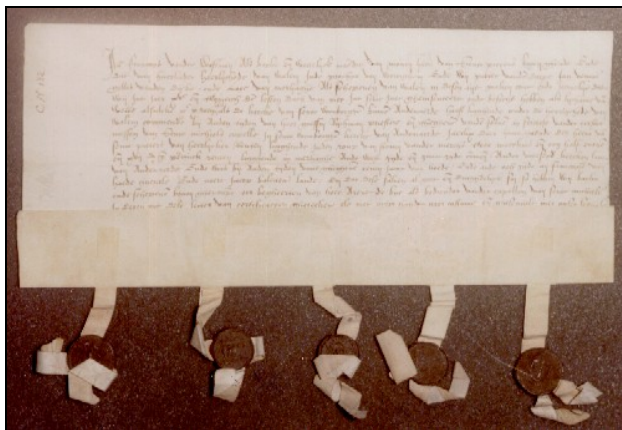
³¹ A. de SCHIETERE de LOPHEM, *Histoire de la Famille de Schietere*, Tablettes des Flandres, Brugge 1968, recueil 9, p. 118.

³² Archief Dekenij Oudenaarde, Fundaties, nr.132.

³³ De auteur van de genealogie de Schietere dateerde deze oorkonde abusievelijk op 1420 i.p.v. 1520, wellicht een tikfout.

*Ic Francoys Vander Wostijnen als bayliu ende wettelyck maender van mijnen heere van Sente Pieters buten Ghendt ende dit van huerlieder heerlychede van **Walem** inde prochyne van **Wortighem**, ende wij Pieter Vanden Dorpe, Jan Vennins, Gillis Vanden Dijke ende **Loy van Merhaghe als schepenen van Walem** in desen tijt, maken cont ende kennelyc dat wij int jaer xv-c ende twintich (1520) den lesten dach van mey, int selve jaer ghevisenteert ende besocht hebben, als lychame van wette, van alsulcke X-c X (110) roen lants als de kercke van Sente Wouborghen binnen Audenaerde heeft ligghende onder de heerlijchede van Walem, jaerlicx daer huut gaende den heere van Sente Pieters vande heerlijcher renten, ligghende inden roup van Stevin Vandermersch, twee mueykins ende half evenen ende xvij (17) penninck renten, ligghende in Merhaghe (...) So hebben wij bayliu ende schepenen bovenghenompt, ter begheerten van heer Arent De Bye als bediender vander capellen van Sente Michiels, in desen tijt desen letter van certificacyen gheteeckent elc met onser handt naer costume ende **gheseghelt met onsen seghelen**.*

Het meerminwapen waarmee Loy of Lodewijck Van Meerhaeghe (X.6) zegelde zou tot *sprekende familiewapens* kunnen gerekend worden. Hiermee wordt bedoeld dat de afgebeelde wapenfiguur de naam - of dit geval een deel van de familienaam - als het ware vertaalt in een aanschouwelijke afbeelding. Zo droeg de Wortegemnaar Pieter Vande Wiele een *wiel* in zijn familiewapen, een sprekend voorbeeld van een sprekend familiewapen. Het patroniem Van Meirhaeghe is echter heel wat moeilijker door een figuur of tekening voor te stellen en alleen het eerste deel van onze naam – *meer* - zou dan door middel van een meermin uitgebeeld worden. Voor het tweede deel - *haeghe* – werd geen aanschouwelijk beeld gezocht, gevonden of gebruikt ³⁴.

Oorkonde schepenbank Walem 1520

Zegel van Lodewijck Van Meerhaghe

Zoals we verderop zullen zien, woonde Lodewijck Van Meerhaghe (X.6) te Wortegem op *het goed te Cauwenborghe* en zijn eigendommen waren *up Cauborre* of *Cauwenborre de cautere* gelegen. Tussen zijn bezittingen noteren we ook XI (11) *honderdlands ghenampt den meerman* en II (2) *honderdlands inden meerman* ³⁵. Hij had deze bezittingen geërfd van zijn vader, die eveneens Lodewijck Van Meerhaeghe heette (IX.3). In de staat van goed van laatstgenoemde treffen we beide stukken grond reeds aan: X (10) *honderdlands int stick ghenampt den meerman* en *noch X honderdlands int stick ghenampt den meerman* ³⁶. Deze bezittingen kwamen later in het bezit van Philips Vande Wiele, die huwde met Agnees Van Meerhaghe (XI.2.2), kleindochter van Lodewijck Van Meerhaghe (X.6). Een citaat uit het renteboek van Sint-Pieters te Walem uit 1573 : *Philips Vande Wiele over (zijn schoonvader) Rogier Van Merhaghe over Lodewick Van Merhaghe: vijf honderdlands in mannyns velt den meyrman* ³⁷.

³⁴ H. MEIRHAEGHE, meer informatie over onze familiewapens en de symboliek van de meermin : 't Meerminneke, nr.1, 1981, p. 4-6; nr.7, 1982, p. 2-8; nr. 21, 1986, pp. 2-5; nr. 27, 1987, p. 6-8 ; nr.31, 1988, p. 9-12.

³⁵ SAO, SvGO, deel 16, f° 75 r/v.

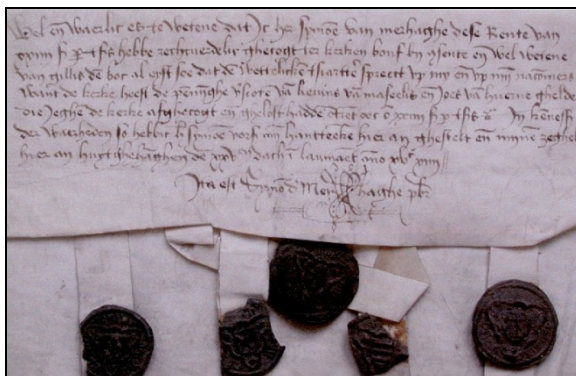
³⁶ SAO, SvGO, deel 14, f° 104 r.

³⁷ RAG, Sint Pieters, I, 410.

Vader Lodewijck en zoon Lodewijck Van Meerhaghe bezaten dus gronden die de merkwaardige naam *Meerman* droegen. Een meerman is uiteraard de mannelijke partner van de meermin. Zou er een verband zijn tussen de akker die de naam *meerman* droeg en de *meermin* van het zegel? Maar waarom dan als wapenfiguur een *meermin* en geen *meerman* gekozen als familiewapen? En waarom had men uitgerekend aan een stuk akkerland – en bv. niet aan een vijver of poel - de naam *meerman* gegeven? Of deden er op en rond de Cau(wen)borre – wat niet alleen *veld dat slecht beschut is tegen de koude noorder- of oostenwind*, maar ook *koude bron* kan betekenen – verhalen de ronde over watergeesten, meermannen en meerminnen die deze *kouwe born* bewoonden? Had Lodewijck zijn familiewapen geërfd van een voorvader die om nog andere redenen gekozen had voor dit fascinerend en raadselachtig mengwezen, half mens, half vis, waarvan niet alleen in de oude mythologieën en religies overvloedig sprake is, maar waarover in die dagen ook tal van legenden in Vlaanderen – en vooral aan de Vlaamse kust - de ronde deden?³⁸ Of vonden de Van Meirhaeghes dichter bij huis inspiratie? Zo bestond er te Oudenaarde toentertijd op de Garenmarkt een herberg die *De Meerminne* heette. Bleef onze stamvader er *plakken* wanneer hij naar de stad trok? In de plaatselijke optochten namen ook figuranten deel die als meermin of meerman verkleed waren, zoals *Licke*, de nar van de heer van Schorisse, die een dergelijk *zot habyt* liet maken om ermee in 1445 in de jaarlijkse Sacramentsprocessie op te stappen?³⁹

Het zegel aan de voormelde oorkonde biedt geen informatie omtrent de kleuren van Lodewijcks wapen. Voor ons nieuwe familiewapen werd gekozen voor een meermin van *goud* op een veld van *lazuur* (blauw). Deze kleuren werden niet willekeurig, maar welbewust gekozen : ze werden ontleend aan het gemeentewapen van Wortegem dat een *gouden* zonnebloem op een *blauw* veld draagt. Zo verwijzen de kleuren van ons familiewapen naar de bakermat van het geslacht Van Meirhaeghe. De kleur blauw kan bovendien, net als de meermin, met het element *water* in onze familienaam geassocieerd worden.

En Lodewijck was niet de enige die met een meermin zegelde. Ook het zegel van zijn generatie- en leeftijdgenoot én achterneef meester Symoen Van Meerhaghe (IX.1.1), pastoor van Wortegem, droeg een meermin. Het Fonds Varlez bevat o.m. een *tsartere* of charter dat in 1514 eigenhandig door Symoen geschreven werd⁴⁰. De slotformule luidt: *in kennessche der waerheden so hebbe ic mijn hantteeken ghestelt ende mijn zeghel hier an huytgehanghende*. Onder de tekst prijkt inderdaad de gracieuze handtekening van heer Symoen en onderaan het document *uithangende*, zijn gaaf zegel met zijn familiewapen: de meermin (zie illustraties).

Handschrift meester Symoen Van Meerhaeghe

Zegel van Symoen Van Meerhaeghe

³⁸ A. VAN HAGELAND, *De Magische Zee*, Davidsfonds, nr 83, 1961-3, Zeemonniken en meerminnen, p. 26-50.

³⁹ R. CASTELAIN, *De Mentaliteit van Boeren en Burgers in Oudenaarde en zijn Kasselrij* (15de - 18de eeuw), Oudenaarde, 1987, p. 123.

⁴⁰ SAO, Fonds Varlez, oorkonde.

Het archief van de Sint-Pietersabdij, rustend in het Rijksarchief Gent, bevat een originele oorkonde uit 1544 waaraan oorspronkelijk vijf zegels bevestigd waren, m.n. die van Jan Van Heilbrouck, baljuw van Walem, en zijn schepenen Pauwel Vanden Dorpe, Pieter Vande Wiele, Jan Vande Woestijne en Pieter Van Meerhaeghe ⁴¹. Slechts drie zegels bleven bewaard; twee zegels – o.m. dat van Pieter Van Meerhaeghe - zijn jammer genoeg verdwenen. Pieter Van Meerhaeghe was de zoon van bovengenoemde Lodewijck en de kans is dus groot dat ook hij met een meermin zegelde.

Familiewapens worden van vader op zoon (of dochter) overgedragen. Vanuit dit perspectief zouden Lodewijck en Symoen Van Meerhaeghe, die achterneven waren, hun familiewapen via hun respectieve vader en grootvader kunnen geërfd hebben van hun gemeenschappelijke overgrootvader Willem Van Meirhaeghe (VII.1), die te Wortegem leefde van 1370 tot 1417 (zie verder: stamtafel). Dit zou betekenen dat het meerminzegel reeds omstreeks het jaar 1400 in de familie gebruikt werd. Misschien kunnen we deze hypothese ooit nog eens bevestigen of weerleggen. Het *Fonds Varlez* bevat verder nog een oorkonde uit 1349 waarin Jan Van Meerhaeghe (V.2), samen met drie collega's genoemd wordt als schepenen van de heerlijkheid van Walem ⁴². De vijf zegels – inclusief dat van de baljuw - waarmee zij deze oorkonde waarmerkten, zijn helaas verloren gegaan. We weten dus alleen dat Jan Van Meerhaeghe zegelde en dat hij dus per definitie een familiewapen moet gehad hebben. Zou hij halfweg de 14de eeuw reeds met een meermin gezegeld hebben?

WAPENSPREUK

Bij een familiewapen hoort ook een wapenspreuk, zoals *Je Maintiendrai* bij het Nederlandse en *Eendracht maakt Macht* bij het Belgische wapen hoort. Een wapenspreuk of devies staat meestal op een fladderend lint of bandelier onderaan het wapen afgebeeld. Soms zijn het korte bevestigingen (*Dieu et mon droit* bij de Engelse koningen), terechtwijzingen (*Honi soit qui mal y pense* bij de Orde van de Kousenband) etc... Meestal staan zij echter in verband met de wapenfiguur ⁴³. We hebben lang nagedacht over een passende wapenspreuk, eentje die niet al te gezwollen zou klinken. Tenslotte kozen we voor een devies dat geïnspireerd is door de wapenfiguur, meer bepaald op wat de meermin uit ons blazoens doet : *zichzelf een spiegel voorhouden*. Onze wapenspreuk kinkt als volgt in het Latijn ⁴⁴ :

In speculo primum spectare
of
Eerst in de spiegel kijken

Deze licht moraliserende spreuk betekent dat een mens er goed aan doet eerst zélf eens in de spiegel te kijken, vooraleer zijn vooroordelen op de buitenwereld te projecteren, over anderen te oordelen of het negatieve bij de ander te zoeken. Ook het aspect *bespiegeling* klinkt hierin mee, d.w.z. het filosofisch beschouwen of contempleren. Onze wapenspreuk is ook een variant op het *Ken uzelf*, van de Oude Grieken. Over de zeer rijke symboliek rondom de spiegel verwijs ik naar wat ik daarover publiceerde in 't *Meerminneke*, dat alhier op de website is te raadplegen ⁴⁵.

⁴¹ RAG, Sint-Pieters, II 1515.

⁴² SAO, Fonds Varlez, oorkonde.

⁴³ C. PAMA, Heraldiek en Genealogie, een encyclopedisch vademecum, Prisma Boeken nr 1390, 1969.

⁴⁴ Toen we ons familiewapen lieten registreren, hadden we nog geen wapenspreuk verzonnen. Dat is de reden waarom je die ook niet terugvindt in de officiële wapenbrief. Niets weerhoudt ons ervan om de wapenspreuk vooralsnog op een bandelier onder ons blazoens aan te brengen, iets wat sommigen reeds gedaan hebben.

⁴⁵ H. MEIRHAEGHE, *Kijk eerst in de spiegel*, 't Meerminneke, Van Meirhaeghes Familiecontactblad, Jaargang 6, 1986, nr 21, p. 2 – 5.

B. DOLFIJN

Daarnet werd gezegd dat de beschrijving van het nieuw-ontworpen familiewapen *Van* Meirhaeghe spreekt van : *als helmteken een dolfin van goud, gebaard, gevind en gestaart van keel* (rood). De dolfin die het familiewapen topt of bekroont, werd evenmin willekeurig gekozen. Dit al even fascinerende zeezoogdier sierde namelijk het familiewapen van een aantal 16de eeuwse Van Meerhaghes, zowel van de Wortegemse als van de Oudenaardse tak. In diverse archiefbronnen vonden we een zestal vermeldingen terug.

- Hiervoor zagen we reeds dat de *Genealogie de Schietere* melding maakt van een *dolfin van lazuur* (blauw) op een veld van zilver als wapen van de familie Van Meirhaeghe ⁴⁶.
- Rietstaps bekende *Armorial General* of *Wapenboek* vermeldt ook de familie *Merhaeghe uit Vlaanderen* : een *dolfin van zilver op een veld van keel* ⁴⁷. Rietstap vertelt er echter niet bij door welke *Merhaeghe* dit wapen gedragen werd.
- Het antwoord op deze vraag vonden we in de *Miroir des Notabilités Nobiliaires* ⁴⁸. In dit 19de-eeuws genealogisch werk wordt een fragment behandeld van de notabele familie Vande Woestijne, waarmee de Van Meirhaeghes via diverse huwelijken verbonden waren. Er wordt meer bepaald gesproken over het echtpaar Loy Vande Woestijne alias Meerman en **Marie Van Meerhaghe** (X.1.2). Marie Van Meerhaghe overleed in 1566 en werd begraven in de Walburgakerk te Oudenaarde, onder een grafsteen waarop volgens de auteur haar familiewapen was aangebracht. En de schrijver gaat verder: *l'écusson de Merhaeghe est de gueules au dauphin d'argent*, of vertaald, *het wapen van Merhaeghe is een dolfin van zilver op een veld van keel* (rood). Meteen weten we waar Rietstap de mosterd vandaan haalde.
- De volgende dolfin troffen we aan in een 19de-eeuws foliant dat als titel draagt: *Register van fondatien van jaergetijden, borsen voor studenten ende jonghe dochters, aarme kinderen bij acten inter vivos, testamente, legaten alsoock eenige documenten regarderende het hospitaal van Audenaerde* van de hand van P.F. van Meldert de Devaal ⁴⁹. Het betreft hier de beschrijving van de grafzerk van Antheunis Vande Kerckhove alias De Lattre en Jonkvrouw **Anna Van Meerhaghe** (X.4.4), gelegen in de kerk van Pamele-Oudenaarde, geïllustreerd met een schets van het wapenschild van de familie Vande Kerckhove alias de Lattre en een rouwbord.

⁴⁶ Koninklijke Bibliotheek Brussel, Manusc. Fs. Gen. II, 1173.

⁴⁷ J.B. Rietstap, *Armorial General*, Merhaeghe.

⁴⁸ F.-V GOETHALS, *Miroir des Notabilités Nobiliaires de Belgique, des Pays-Bas et du Nord de la France*, Bruxelles 1857, Tome II, p. 565-588.

⁴⁹ P.F. VAN MELDERT de DEVAAL, *Register van fondatien van jaergetijden, borsen voor studenten ende jonge dochters, aarme kinderen bij acten inter vivos, testamente, legaten alsoock eenige documenten regarderende het hospitaal van Audenaerde*, p. 605.

Op dit ruitvormige rouw- of obiitbord – dit is een bord dat ingelijst werd opgehangen in de kerk ter nagedachtenis van een overledene – staat het volgende afgebeeld : enerzijds het wapen van Anthoon Vande Kerckhove en anderzijds het wapen van zijn echtgenote Anna Van Meirhaeghe : *een dolfin van goud op een veld of achtergrond van keel of rood* (zie illustratie). Het grafschrift luidt als volgt :

Zaerck liggende inde prochie kercke van Pamel binnen Audenaerde

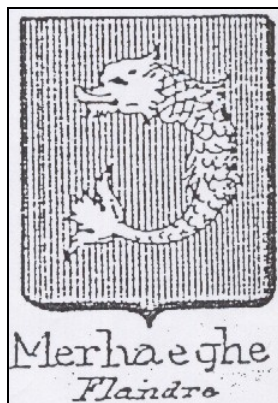
Schets familiewapen Vande Kerckhove.

Sepulture van den eersamen Anth(onius) de Lattre geseyt Vanden Kerchove fs. Paesschiers, die overleet den 5 7bre 1600 ende van jo(nkvrouw) Anna Van Merhaghe fa. Gillis, overl(eden) 18 april 1584, hadden tsamen in huijwelijcke 10 kinderen, Gillis, Cathelyne, Jacques, Marie, Elena, Jan, Anna, Anth(oon), Michiel ende Abraham.

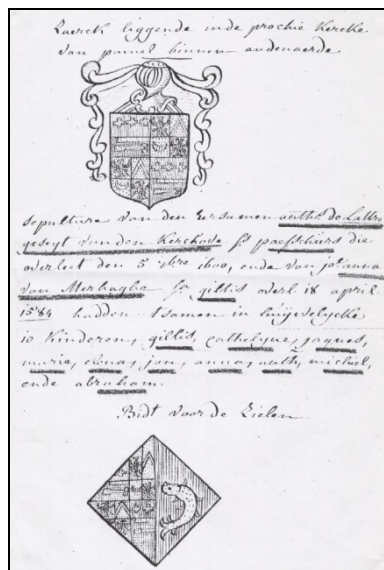
Bidt voor de zielen

schets obiitbord met wapens Vande Kerckhove-Van Meerhaghe

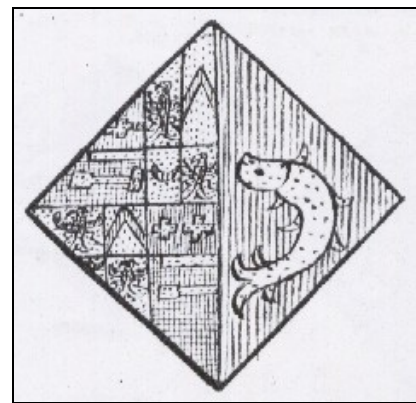
Grafschrift vande Kerckhove - Van Meerhaghe

Rietstap

Transcriptie grafschrift

Detail : rouwbord

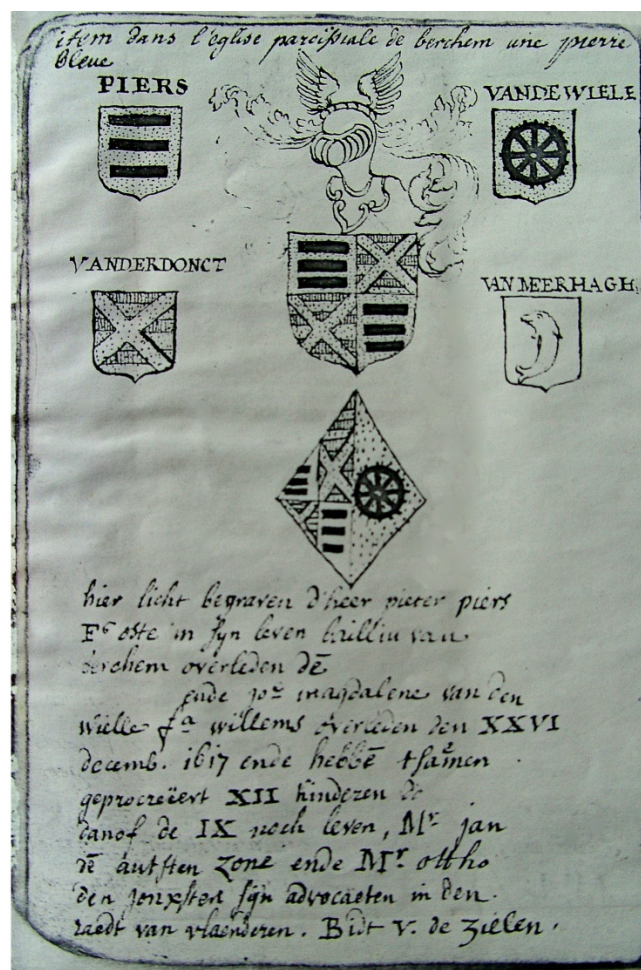
- Een vijfde verwijzing vonden we in het genealogische tijdschrift *Le Parchemin*. In zijn bijdrage behandelt Colonel de Lannoy er een tak van de familie de Lannoy te Oudenaarde van de 15de tot de 17de eeuw ⁵⁰. Hij heeft het o.m. over het echtpaar **Jacop Van Meerhaghe** en Jeanne de Lannoy (X.1) en in een voetnoot schrijft hij over het familiewapen van Jacop : *Van Meirhaeghe, à un poisson dressé sur sa queue, la tête à dextre*. In vertaling klinkt dit als volgt: *Van Meirhaeghe, een vis, (vertikaal) rechtopstaand op de staart, de kop naar rechts gewend*. Waar hij dit wapen aantrof, vermeldt de auteur niet.

⁵⁰ Col. de LANNOY, Un rameau de la famille de Lannoy à Audenaarde du XVe au XVIIe siècle, *Le Parchemin*, juillet-août 1981, n° 214, p. 245-260, noot nr 19.

Het is duidelijk dat de afbeelding foutief geïnterpreteerd werd en dat Jacop Van Meerhaghe geen vis maar een *dolfijn* in zijn familiewapen voerde, net als zijn hiervoor genoemde dochter Marie overigens. Op oude tekeningen en afgesloten zegels zijn een dolfijn en een vis immers niet altijd makkelijk van elkaar te onderscheiden. Bovendien wordt een dolfijn in de heraldiek *met schubben* afgebeeld, daar waar hij in realiteit natuurlijk zo glad is als een aal. Wanneer men geen voorkennis heeft van het voorkomen van de dolfijn als wapenfiguur binnen een bepaalde familie, is een vergissing snel gemaakt.

- Een zesde dolfijn sierde de grafzerk van het echtpaar Pieter Piers en Magdalena Vande Wiele (zie illustratie). Deze inmiddels verdwenen grafzerk in blauwe steen bevond zich in de kerk van Berchem. Zoals het dorpsnotabelen paste, werden beiden in de dorpskerk begraven. Pieter Piers was immers, net als zijn vader Oste Piers, baljuw van Berchem. De transcriptie maakt deel uit van een 18de-eeuws heraldisch manuscript of handboek ⁵¹.

Het dolfijnwapen op de grafsteen behoort toe aan de moeder van de overledene. Magdalena Vande Wiele (X.6.4.f) was immers de dochter van Willem Vande Wiele en **Joanna Van Meerhaghe** (X.6.4). Deze was een dochter uit het tweede huwelijk van Lodewijck Van Meerhaeghe (X.6.) en Joozijne De Bosschere. Lodewijck is de man met het meerminzegel (zie supra).

⁵¹ Herkomst van dit document : mij bezorgd door de hr. Rik Castelain, die het een paar decennia geleden ontving van wijlen dr. juris. Marcel Catulle, die het stuk in het toenmalige Rijksarchief Ronse geraadpleegd had; geen precieze bronvermelding.

Transcriptie van de schets grafzerk

Centraal, onder gevleugelde helm, staat het dubbele of verenigde blazoens-Piers-Vander Donck. De moeder van Pieter Piers heette immers Lysbette Vander Donck.

Daar omheen de vier verwante familiewapens : Piers en Vander Donck enerzijds en Vande Wiele en Van Meerhaghe anderzijds.

Onder het centrale wapen prijkt een ruitvormig obitbord dat enerzijds de wapens Piers en Vander Donck en anderzijds het Vande Wiele-wapen in zich verenigt. De Meerhaeghe-dolfijn ontbreekt hier.

Daaronder deze tekst :

Hier licht begraven dheer Pieter Piers fs Oste, in sijn leven bailliu van Berchem, overleden den (datum niet ingevuld aangezien Pieter op het ogenblik van het overlijden van zijn echtgenote nog in leven was) ende Magdalene van den Wiele fa Willems overleden den XXVI decemb. 1617, ende hebben tsaemen geprocreëert XII kinderen danof IX noch leven, (o.a.) Mr Jan, den autsten zone, ende Mr Ottho, den jonxsten, sijn advocaeten in den raedt van vlaenderen. Bidt v(oor) de zielen.

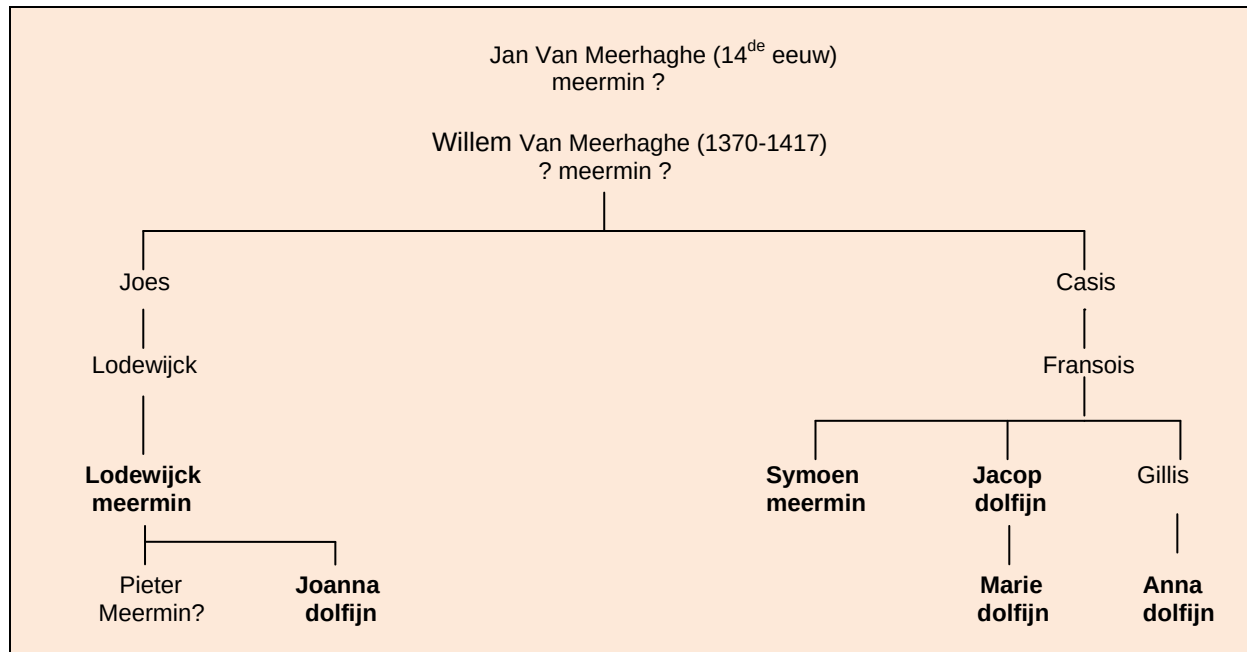
De keuze voor de dolfin als *helmtteken* in het nieuw familiewapen *Van* Meirhaeghe is nu duidelijk : *de dolfin was de wapenfiguur van verschillende Van Meerhaghes uit de 16de-eeuw*. De kleuren *goud* en *rood*, werden ontleend aan het stadswapen van Oudenaarde, hoofdplaats van de gelijknamige kasselrij waarbinnen het geslacht Van Meirhaeghe zich eeuwenlang ontwikkeld heeft. Net als bij de meermin is er ook hier de associatie met het element *water* - *meer* - in de familienaam. In het nieuwe familiewapen hebben we dus de twee bestaande, historische familiewapens of wapenfiguren bijeengebracht: *meermin* en *dolfijn*. Beide tot de verbeelding sprekende waterwezens worden bovendien reeds van in de Oudheid in tal van mythen en legenden in elkaars gezelschap gesignaleerd en afgebeeld.

De vraag rijst waarom sommige Van Meerhaeghes voor het meerminwapen kozen en anderen dan weer voor de dolfin? Of was er geen sprake van vrije keuze, maar van strikte regelgeving? Minstens drie van de zes hiervoor genoemde, 16de-eeuwse, dolfin dragers – Jacop Van Meerhaghe, zijn dochter Marie en haar nicht Anna Van Meerhaghe fa Gillis - behoren tot de tak Oudenaarde. Eén – Joanna Van Meerhaghe – behoorde tot de oorspronkelijke, Wortegemse streek. Het dolfinwapen werd dus, net als de meermin, in de brede of gehele familie gebruikt, zowel door mannen als door vrouwen.

Jacop Van Meerhaghe en de vader van Anna, Gillis Van Meerhaghe, waren beiden zonen van Francois Van Meerhaghe (IX.1) en broers van voornoemde Symoen Van Meerhaghe (zie verder : stamtafel). Meester Symoen voerde echter, zoals gezegd, geen *dolfijn* (zoals zijn broers) maar een *meermin* in zijn schild (zie supra). Ongetwijfeld had hij dit wapen geërfd van zijn vader Francois Van Meerhaghe (IX.1). Ook de vader van Joanna, Lodewijk Van Meerhaghe (X.6), zegelde met een meermin. Binnen hetzelfde gezin werd dus ofwel een meermin, ofwel een dolfin gebruikt. Het kan geen toeval zijn dat zowel Lodewijk als Symoen de *oudste zoon* in hun respectieve gezin waren. Wellicht kwam het oorspronkelijke meerminwapen alleen toe aan de oudste zoon of de eerstgeborene. De overige broers en zusters waren dan op de dolfin aangewezen ⁵².

⁵² Maar deze redenering klopt niet helemaal, aangezien Symoen afstamde van Casis die niet de oudste zoon van Willem van Meerhaghe was (zie stamtafel)..

Na 1617 (grafzerk Berchem) troffen we vooralsnog geen meermin- of dolfijnzegels noch dito afbeeldingen of vermeldingen meer aan, zodat we er geen idee van hebben hoeveel opeenvolgende generaties het familiewapen nog verder gebruikt hebben. Ook op het 18de-eeuws *calvarieschilderij* van de familie Van Meerhaghe, dat ooit in de kerk van Wortegem hing en dat verder nog ter sprake komt, is geen familiewapen afgebeeld (zie Genealogie Hoofdstuk 6, XIII.7.10.d) ⁵³. Van Meirhaeghe-wapens of zegels met andere wapenfiguren dan meermin en dolfijn werden tot nu toe nooit aangetroffen.

C. KEUZE

De keuze voor de meermin als wapenfiguur mag dan al van enige originaliteit getuigen, ze was niet zo evident. Al sedert een paar duizend jaar was de mythische sirene en/of zeemeermin een op zijn minst dubbelzinnig fabelwezen ⁵⁴. Ze had de kwade roep dat ze met haar onweerstaanbaar gezang zeelui en ander *mansvolk* lokte, verleidde en de dood insleurde... De positieve, goddelijke of spirituele eigenschappen die ze in de oudheid toch ook nog volop bezat – de Feniciërs vereerden de liefdesgodin Atergatis die half vrouw, half vis was – verdwenen echter volledig tijdens de christelijke Middeleeuwen. Zo werd Maria Kleophas, die volgens de overlevering enkele jaren na de dood van Jezus samen met Maria Salomé en Maria Magdalena het Heilig Land verliet, de Middellandse Zee overstak en in Saintes Maries de la Mer in de Provence aan wal ging, vaak afgebeeld met een vissenstaart en vereerd als *heilige hoer*. Haar gezellin Maria Magdalena had al evenmin een onbesproken reputatie en werd door de evangelisten als een zondige vrouw of prostituee afgeschilderd. Voor de kerk werd de langharige en fraai gewelfde *maerminne* of *meerminne* de belichaming van één van de zeven hoofdzonden, *luxuria*, beter gekend als wellust of onkuisheid. De kam en de spiegel waar ze stevast mee wordt afgebeeld, en die ze geërfd had van de Griekse liefdesgodin Afrodite, die overigens uit het schuim van de golven werd geboren, werden beschouwd als de attributen van de prostituee, de lichtekooi...

⁵³ H. MEIRHAEGHE & P. DEVOS, De Familie Van Meirhaeghe bij het Kruis; analyse van een 18de-eeuws rouwpaneel, Kruishoutemse Heem- en Geschiedkundige Kring Hultheim (Hultheim), Jaarboek 2011, p 127-143.

⁵⁴ V. DE DONDER, De lokroep van de zeemeermin, Fibula-Standaard, 1992.

De zeemeermin werd dus een *femme fatale* die voor het godvrezende volk werd afgeschilderd als de vleesgeworden ontucht die mannen in het verderf stortte. Dit alles in overweging genomen, lijkt de keuze voor een meermin als wapenfiguur inderdaad niet zo vanzelfsprekend en het is minstens merkwaardig te noemen dat een priester als Meester Symoen Van Meerhaghe met een zeemeermin zegelde en niet met een *zedige* dolfin zoals zijn broers het deden. De beslissing om een welbepaald familiewapen aan te nemen werd immers nooit lichtzinnig genomen. Wat dreef die Van Meirhaeghe ertoe om, ondanks haar dubieuze reputatie, toch weloverwogen voor een meermin te kiezen?

Afgezien van het negatieve imago waarmee het christendom haar in het Westen opzadelde, bleef de meermin toch ook een positief wezen. Zo zijn meerminnen en dolfinen universeel present in het sjamanistisch universum. In hun door plantaardige, bewustzijnsverruimende middelen (ayahuasca, ibogaïne, psilocibine paddenstoelen, mescaline, peyotecactus) of via andere methodes opgewekte trances en visioenen, ontmoeten de sjamanen heel frekwent meerminnen en dolfinen⁵⁵. De intelligenties of entiteiten uit die andere (bewustzijns)werelden manifesteren zich door middel van dieren en theriantropen, dit zijn wezens die half dier half mens zijn. Deze hybriden zijn dan vaak het vruchtbaar resultaat van sex tussen een mens en een entiteit uit die andere wereld. Een kind, geboren uit een meerminmoeder en menselijke vader, blijft achter in de onderwaterwereld waar het een machtig sjamaan wordt. Hedendaagse Zuid-Amerikaanse sjamanen aanroepen, wanneer ze ayahuasca innemen en genezingen uitvoeren, de *vegetalistas* (genezers, sjamanen) die onder water leven en van wie de moeders meerminnen zijn⁵⁶. Ook 21ste- eeuwse, Westerse gebruikers van ayahuasca signaleren regelmatig ontmoetingen met meerminnen (zie illustratie: detail ayahuascavisioen Peruviaanse sjamaan-schilder Pablo Amaringo)⁵⁷. Zou het kunnen dat de Van Meirhaeghes hun familiewapenfiguur niet aan de alledaagse werkelijkheid ontleend hebben, maar aan dergelijke psychedelische ervaringen of visionaire zielenreizen? Had de meid van de pastoor van Ooike in 1660 immers niet verklaard *dat het geweten was dat de Van Meirhaeghes van geslachte tot geslachte toveraers en toveressen waren* (zie Genealogie Hoofdstuk 4, XIII.2.4.d. en elders op deze website : artikels)⁵⁸.

⁵⁵ G. DERIX, Ayahuasca, een kritiek op de psychedelische rede, Arbeiderspers, 2004.

⁵⁶ G. HANCOCK, Het Oermysterie, Tirion, 2006, p. 669, noot 29.

⁵⁷ G. HANCOCK, Het Oermysterie, Tirion, 2006, p. 351; ook ondergetekende heeft positieve, spirituele ervaringen met de toverdrank ayahuasca.

⁵⁸ H. MEIRHAEGHE, Van de maerte en de tooveresse, Geschied- en Heemkundihe Kring De Gaverstreke, Jaarboek 34, 2006, p. 235-263. Zie ook : Genealogie Van Meirhaeghe, Deel IV, HGOKO, 2008, p. 131-134.